

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. rugsėjo 16 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Antano Simniškio (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas) ir Donato Šemo, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės R. D. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 11 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo I. K. (I. K.) ieškinį atsakovei R. D. dėl santuokos nutraukimo pasekmių sutarties pakeitimo ir atsakovės priešieškinį ieškovui dėl jo atskyrimo nuo šalių vaikų bei dėl santuokos nutraukimo pasekmių sutarties pakeitimo, trečiasis asmuo A. K. (A. K.), išvadą teikianti institucija Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių nepilnametį vaiko gyvenamosios vietos pakeitimą tėvams gyvenant skyrimų sąlygas bei vaiko teisę būti išklaitytam teisme sprendžiant nurodytą klausimą, taip pat dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių naujų įrodymų priėmimą apeliacinės instancijos teisme, įrodymų vertinimo taisykles, aiškinimo ir taikymo.
- Išskovas (toliau – ir tėvas) prašė:
 - pakeisti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-22581-930/2017 (toliau – ir teismo sprendimas) patvirtintos 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmių (toliau – ir sutartis) 2.1 punktą ir nustatyti nepilnamečių vaikų E. K. ir A. K. (A. K.) gyvenamąją vietą su ieškovu;
 - priteisti iš atsakovės (toliau – ir motina) išlaikymą nepilnamečiai dukteriai E. K. po 230 Eur kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis iki dukters pilnametystės, indeksuojant išlaikymo dydį Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka; paskirti ieškovą šių lėšų tvarkytoju užufrukto teise;
 - priteisti iš atsakovės išlaikymą nepilnamečiam sūnui A. K. po 230 Eur kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis iki sūnaus pilnametystės, indeksuojant išlaikymo dydį Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka; paskirti ieškovą šių lėšų tvarkytoju užufrukto teise;
 - nustatyti atsakovės bendravimo su vaikais tvarką:
 - poriniams metams Kalėdas, Velykas, Naujuosius metus (gruodžio 31 d. – sausio 1 d.) su vaikais švenčia atsakovė, paimdama vaikus iš jų gyvenamosios vietos pirmą švenčių dieną nuo 9.30 val. ir grąžindama juos į nuolatinę gyvenamąją vietą ne vėliau kaip paskutinę švenčių dieną iki 21 val.;
 - pirmąjį gegužės sekmadienį – Motinos dieną – nuo 9.30 val. iki 20 val. su vaikais švenčia atsakovė, paimdama vaikus iš jų gyvenamosios vietos ir grąžindama juos į nuolatinę gyvenamąją vietą nurodytu laiku tą pačią dieną;
 - atsakovė bendrauja su nepilnamečiais vaikais kas antrą savaitę nuo penktadienio 17 val. iki sekmadienio 20 val., paimdama vaikus iš jų gyvenamosios vietos ir grąžindama juos į jų nuolatinę gyvenamąją vietą;
 - atsakovė turi teisę švesti porinius dukters gimtadienius, iki dukteriai sukaks pilnametystė, tą pačią dieną paimdama dukterį iš nuolatinės jos gyvenamosios vietos 9.30 val. ir grąžindama ją į nuolatinę gyvenamąją vietą iki 21 val., jeigu gimtadienis bus nedarbo diena; jeigu gimtadienis bus darbo diena, atsakovė turi teisę švesti porinius dukters gimtadienius tik laisvu nuo ugdymo užsiėmimų metu;
 - atsakovė turi teisę švesti porinius sūnaus gimtadienius, iki sūnui sukaks pilnametystė, tą pačią dieną paimdama sūnų iš nuolatinės jos gyvenamosios vietos 9.30 val. ir grąžindama jį į nuolatinę gyvenamąją vietą iki 21 val., jeigu gimtadienis bus nedarbo diena; jeigu gimtadienis bus darbo diena, atsakovė turi teisę švesti porinius sūnaus gimtadienius tik laisvu nuo ugdymo užsiėmimų metu;
 - atsakovė gali netrukdomai matytis ir bendrauti su vaikais ir kitu, atsakovės ir ieškovo iš anksto suderintu, laiku;
 - panaikinti 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmių 3.3 punktą nustatytą užufruktą butui, esančiam (*duomenys neskelbtini*), ir jame esantiems kilnojamiems daiktams;
 - įpareigoti atsakovę per tris mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos išsirausti iš buto, esančio (*duomenys neskelbtini*), su teise pasiimti visus jai 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmių pagrindu ar po santuokos nutraukimo įsigytus asmeninės nuosavybės teise priklausančius kilnojamuosius daiktus;
 - priteisti iš atsakovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
- Išskovas nurodė, kad Vilniaus miesto apylinkės teismas 2017 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-22581-930/2017 nutraukė šalių santuoką bendru sutikimu ir patvirtino šalių sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių. Pagal šios sutarties 2.1 punktą šalių vaikų gyvenamoji vieta buvo nustatyta su atsakove. Pagal sutarties 3.3 ir 3.3.1 punktus šalys susitarė, kad ieškovas skiria išlaikymą vaikams, nustatydamas vaikams ir atsakovei užufruktą butui, esančiam (*duomenys neskelbtini*), ir jame esantiems kilnojamiems daiktams. Tokia sąlyga buvo nustatyta atsižvelgiant į tai, kad analogiško buto nuomos kaina per mėnesį buvo 400 Eur. Ieškovas, vykdydamas sutarties 3.4 punktą, išsiraustė iš buto ir iki šiol gyvena savo tėvų name, esančiame (*duomenys neskelbtini*). Ieškovas teigė, kad laisvu nuo darbo metu bendravo ir bendrauja su skyriumi gyvenančiais vaikais, leidžia laisvalaikį, moka priteistą išlaikymą, aprūpina reikiamais daiktais ir kitaip rūpinasi vaikų gerove bei interesais. Šalių dukterį pradėjo skųsti ieškoviui, kad atsakovė jos neprisžiūri ir ja nesirūpina. Atsakovė tai neigė, nurodydama, kad vaikai yra prisžiūrėti ir tai yra dukters išsilaikymas. Ieškovas, kaskart atvykęs aplankyti vaikų, bute raskdavo netvarką, tačiau su atsakove nepavykdavo susitarti, kad geriau prižiūrėtų vaikus ir gyventų tvarkingai.
- Ieškovas teigė, kad 2020 m. gegužės 26 d. jis gavo iš dukters SMS žinutę, jog ji butą atvyko nepažįstamas vyras (M), kurio ji bijo. Vyras su atsakove užsidarė miegamajame, šaukia, neleidžia jai miegoti. Dukterį prašė ieškovo kuo greičiau atvažiuoti. Nuvykęs į butą (23.42 val.), ieškovas rado atsakovę užsirašiusią miegamajame kartu su vyru ir nepilnamečių sūniumi. Atsakovė su vyru gulėjo lovoje, o šalia jų miegojo penkiametis sūnus. Atsakovė šioje situacijoje nematė nieko blogo, teigė, kad žiūrėti televizorių. Kambaryje tytyrojo aitrus vyno kvapas. Ieškoviui išvykus iš buto, tą pačią naktį po 24 val. dukterį jam paskambino susijaudinusi, teigė, kad atsakovė su atvykusiu vyru trukdo jai miegoti, ji girdi, kaip jie bučiuojasi. Ieškovas antrą kartą nuvyko į butą kartu su savo tėvu. Dukterį vėl rado sėdintį vieną svetainėje, labai išsigandusią, drebančią, o atsakovė tuo metu buvo užsirašiusi miegamajame. Įėjęs į miegamąjį, ieškovas rado atsakovę su vyru gulintį lovoje pusiau apsiropęsius, o šalia jų, toje pačioje lovoje, miegantį sūnų. Ieškovas iškvietė policijos pareigūnus, greitąją medicinos pagalbą, šie, apžiūrėję dukterį, konstatavo, kad mergaitė išsigandusi, sūklė vykti į ligoninę, tačiau ji atsisakė. Nurodytą naktį dukterį kategoriskai atsisakė likti su motina ir išvyko kartu su ieškovu. Dukterį iki šiol gyvena su ieškovu, jaučiasi saugi ir aprūpinta, yra išreikšusi norą nuolat gyventi su tėvu.
- Ieškovas nurodė, kad sūnus ilko gyventi kartu su motina. Jam penkeri metai, tačiau sūnus dar nekalba ir tai ieškoviui kelia susirūpinimą. Su atsakove buvo sutarta, kad ji kreipsis į logopedus, tačiau, ieškovo žiniomis, po kelių apsilankymų Santaros klinikoje atsakovė nutraukė sūnaus terapiją ir daugiau šiuo vaiko vystymosi sutrikimu nesirūpina. Telefoninio pokalbio su logoterapeute J. Š. metu ieškovas sužinojo, kad atsakovė su sūniumi jau nuo 2019 m. pabaigos nesilanko pas logopedus. Logopedė pastatė atsakovei kreiptis į Vaiko raidos centrą, nes tokio amžiaus vaiko negebėjimas kalbėti galbūt yra raidos sutrikimų padarinys, tačiau atsakovė atsisakė tai padaryti. Ieškovo teigimu, tai rodo atsakovės abejingumą vaiko vystymosi sutrikimui ir sūnaus neprižiūrą.
- Ieškovas teigė, kad nuo to momento, kai jis išsiraustė iš buto, atsakovė pradėjo aplaidžiai vesti ūkį, nebesirūpinti vaikais, aplinka vaikams tapo nesaugi ir nebeatitinka vaikų vystymuisi bei augimui keliamų reikalavimų.
- Ieškovas nurodė, kad gyvena savo tėvui asmeninės nuosavybės teise priklausančiame 144,20 kv. m name, kur yra didelis kiemas vaikams leisti laisvalaikį ir pramogauti. Nustatius vaikų gyvenamąją vietą su ieškovu, kiekvienas vaikas turės savo atskirą kambarį. Ieškovo tėvas yra sulaukęs senatvės pensijos anizaus, nedirba, visą laiką leidžia savo namų ūkyje, todėl ieškovo darbo metu vaikai nebus vieni namuose. Ieškovo įsitikinimu, vaikų gyvenamosios vietos nustatymas su juo užtikrins visavertį vaikų gyvenimą ir vystymąsi saugioje bei patogioje vietoje, reikalingas pramogas ir atitiktų vaikų teises bei interesus.
- Atsakovė pareiškė priešieškinį, kuriuo prašė:
 - atskirti šalių vaikus nuo ieškovo dėl jo ligos – paranoinės šizofrenijos;
 - pakeisti teismo sprendimu patvirtintos sutarties 3.1 punktą ir nustatyti tokią ieškovo bendravimo su vaikais tvarką – ieškovas bendrauja su vaikais kas antrą šeštadienį nuo 12 iki 18 val., paimdamas vaikus iš jų gyvenamosios vietos ir grąžindamas juos atgal;
 - pakeisti teismo sprendimu patvirtintos sutarties 3.3.2 punktą – priteisti iš ieškovo vaikams išlaikymą, mokamą po 280 Eur periodinėmis išmokomis kas mėnesį iki vaikų pilnametystės;
 - pakeisti teismo sprendimu patvirtintos sutarties 3.3.1 punktą ir nustatyti, kad vaikams ir atsakovei užufruktas ieškovo butui, esančiam (*duomenys neskelbtini*), yra nustatomas ne kaip išlaikymo vaikams forma, bet kaip daiktinė teisė;
 - priteisti atsakovei iš ieškovo 5000 Eur neturtinės žalos atlyginimą;
 - skirti ieškoviui maksimalią 5000 Eur baudą už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, pusę šios sumos priteisiant atsakovei;
 - priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
- Atsakovė priešieškinyje nurodė, kad ieškovo sveikatos būklė nėra stabili, jis nuo 2009 m. serga įvairiomis psichinėmis ligomis, o 2015 m. jam diagnozuota paranoinė šizofrenija, jis daug kartų gydėsi stacionare. Ieškovas nedirba, vienintelis jo pajamų šaltinis – neįgalumo išmoka. Ieškovas gyvena kartu su savo tėvais ir jam pačiam reikalinga nuolatinė kitų asmenų priežiūra, jo būklė negerėja, todėl ieškovas neturi reikalių galinčių užtikrinti tinkamą vaikų priežiūrą, jų auklėjimą ir įgyvendinti kitas tėvo teises bei pareigas, tai sudaro pagrindą atskirti šalių vaikus nuo ieškovo dėl jo ligos. Be to, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.269 straipsnio 8 punktu, vaiko globėju negali būti skiriamas asmuo, sergantis psichinėmis ligomis, kurių sąrašą tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Į sveikatos apsaugos ministro 2001 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. 386 patvirtintą Ligų, kuriomis sergantis asmuo negali būti skiriamas vaiko globėju (rūpintoju), sąrašą patenka ir ieškovo ligos kodas F20 (paranoinė šizofrenija). Ieškovas savo elgesiu gsdina vaikus, ypač vyresniąją dukterį, todėl, siekiant užtikrinti vaikų saugumą, nustatytina minimali tėvo bendravimo su vaikais tvarka.
- Reikalavimui dėl išlaikymo dydžio pakeitimo pagrįsti atsakovė nurodė, kad vaikai poreikiai išaugo. Sūnus lanko darželį, dukterė – gimnaziją, todėl atsirado papildomų išlaidų, susijusių su ugdymu, taip pat vaikams reikia daugiau drabužių, avalynės, kito priežiūros priemonių, vaistų, vitaminų, odontologų paslaugų, sūnui – logopedo užsiėmimų. Atsakovės vertinimu, vaikams per mėnesį reikia po 560 Eur. Ieškovas turi padengti pusę šių išlaidų.
- Pažymėjusi, kad teismo sprendimu vaikams ir atsakovei buvo nustatyta užufrukto teisė naudotis ieškoviui priklausančiu butu, tačiau ne kaip daiktinė teisė, bet kaip išlaikymo vaikams forma, atsakovė teigė, jog tai neatitinka teisinio reglamentavimo ir vaikų interesus. Anot atsakovės, užufrukto nustatymas tenkina tik vieną vaikų poreikį – gyvenamosios vietos šilumą, tačiau kitų vaikų poreikių (maistui, aprangai, avalynei, ugdymo išlaidoms ir kt.) neužtikrina, todėl yra pagrindas pakeisti teismo sprendimu patvirtintos sutarties 3.3.1 punkto sąlygą ir nustatyti, kad užufruktas butui yra nustatomas ne kaip išlaikymo vaikams forma, bet kaip daiktinė teisė.
- Atsakovė taip pat nurodė, kad dėl ieškovo sveikatos patyrė didelį stresą, dvasinių išgyvenimų, emocinį skausmą, nes ieškovas intensyviai nuo 2020 m. gegužės 27 d. nutelkė šalių dukterį prieš motiną, draudžia jai bendrauti su atsakove, atsisakė grąžinti dukterį ieškoviui. Dėl nutraukto bendravimo su dukterimi atsakovė patiria dvasinių išgyvenimų, nerimauja dėl dukters psichologinės būklės, jaudinasi dėl nutrauktų brolio ir sesers santykių. Be to, ieškovas nepagrįstai apkalbina atsakovę dėl sūnaus tvarkinimo. Atsakovės nuomone, už patirtus dvasinius išgyvenimus jai priteistina 5000 Eur piniginė kompensacija. Ieškovas, teigdamas, kad atsakovė tvarkino vaiką, nepateikė jokių šios teiginys patvirtinančių įrodymų. Atsakovės teigimu, ieškovas netinkamai naudojo savo procesinėmis teisėmis, ieškinyje šneičia atsakovę, siekia ją pateikti kaip amoralų asmenybę, pažeidžia jos reputaciją, todėl ieškoviui skirtina 5000 Eur bauda už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis.

13. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2021 m. vasario 17 d. sprendimu ieškinį tenkino, priešieškinį atmėtė. Teismas nusprendė:

- 13.1. pakeisti 2017 m. rugpjūčio 23 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimu civilinėje byloje [Nr. e2-22581-930/2017](#) patvirtintos 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmių 2.1 punktą ir nustatyti iškovo bei atsakovės nepilnamečių vaikų E. K. ir A. K. gyvenamąją vietą su jų tėvų;
 - 13.2. priteisti iš atsakovės nepilnamečiam vaikui E. K. išlaikymą, mokamą po 230 Eur periodinėmis išmokomis kas mėnesį nuo ieškinio padavimo dienos (2020 m. rugsėjo 21 d.) iki vaiko pilnametystės; išlaikymo sumą kasmet indeksuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka atsižvelgiant į infliaciją;
 - 13.3. priteisti iš atsakovės nepilnamečiam vaikui A. K. išlaikymą, mokamą po 230 Eur periodinėmis išmokomis kas mėnesį nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos iki vaiko pilnametystės; išlaikymo sumą kasmet indeksuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka atsižvelgiant į infliaciją;
 - 13.4. paskirti iškovą vaikams priteisto išlaikymo lėšų tvarkytoju užufruotą teisę;
 - 13.5. nustatyti atsakovės bendravimo su nepilnamečiais vaikais tvarką:
 - 13.5.1. poriniams metams Kalėdą, Vėlyką, Naujuosius metus (gruodžio 31 d. – sausio 1 d.) su vaikais švenčia atsakovė, paimdama vaikus iš jų gyvenamosios vietos pirmą švenčių dieną nuo 9.30 val. ir grąžindama juos į nuolatinę gyvenamąją vietą ne vėliau kaip paskutinę švenčių dieną iki 21 val.;
 - 13.5.2. pirmąjį gegužės sekmadienį – Motinos dieną – nuo 9.30 val. iki 20 val. su vaikais švenčia atsakovė, paimdama vaikus iš jų gyvenamosios vietos ir grąžindama juos į nuolatinę gyvenamąją vietą nurodytu laiku tą pačią dieną;
 - 13.5.3. atsakovė bendrauja su nepilnamečiais vaikais kas antrą savaitę nuo penktadienio 17 val. iki sekmadienio 20 val., paimdama vaikus iš jų gyvenamosios vietos ir grąžindama juos į jų nuolatinę gyvenamąją vietą;
 - 13.5.4. atsakovė turi teisę švesti porinius dukters gimtadienius, iki jai sukaks pilnametystė, tą pačią dieną paimdama dukterį iš nuolatinės jos gyvenamosios vietos 9.30 val. ir grąžindama jį į nuolatinę gyvenamąją vietą iki 21 val., jeigu gimtadienis bus ne darbo diena; jeigu gimtadienis bus darbo diena, atsakovė turi teisę švesti porinius dukters gimtadienius tik laisvu nuo ugdymo užsiėmimų metu;
 - 13.5.5. atsakovė turi teisę švesti porinius sūnaus gimtadienius, iki jam sukaks pilnametystė, tą pačią dieną paimdama sūnų iš nuolatinės jos gyvenamosios vietos 9.30 val. ir grąžindama jį į nuolatinę gyvenamąją vietą iki 21 val., jeigu gimtadienis bus ne darbo diena; jeigu gimtadienis bus darbo diena, atsakovė turi teisę švesti porinius sūnaus gimtadienius tik laisvu nuo ugdymo užsiėmimų metu;
 - 13.5.6. atsakovė bendrauja su nepilnamečiais vaikais kiekvieną savaitę antradieniais ir ketvirtadieniais nuo 17 val. iki 20 val., jeigu tai netrukdo vaikų ugdymo procesui;
 - 13.5.7. atsakovė gali netrukdomai matytis ir bendrauti su nepilnamečiais vaikais ir kitų, atsakovės ir iškovo iš anksto suderintu, laiku;
 - 13.6. vykdyti skubiai sprendimo dalis dėl E. K. gyvenamosios vietos pakeitimo ir nustatymo su iškovu, išlaikymo jai iš atsakovės priteisimo ir bendravimo tvarkos nustatymo;
 - 13.7. panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu civilinėje byloje [Nr. e2-22581-930/2017](#) patvirtintos 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmių 3.3 punkte nustatytą užufruotą butą, esančiam (*duomenys neskelbtini*), ir jame esančius kilnojamosius daiktus;
 - 13.8. įpareigoti atsakovę per tris mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos išiskraustyti iš buto, esančio (*duomenys neskelbtini*), su teise pasiimti visus jai 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmių pagrindu ar po santuokos nutraukimo įgytus asmeninės nuosavybės teise priklausančius kilnojamosius daiktus.
7. Teismas nustatė, kad Vilniaus miesto apylinkės teismas 2017 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-22581-930/2017 nutraukė šalių santuoką bendru sutikimu ir patvirtino šalių sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių. Pagal sutarties 2.1 punktą šalių vaikų E. K. (gim. (*duomenys neskelbtini*)) ir A. K. (gim. (*duomenys neskelbtini*))) gyvenamoji vieta nustatyta su atsakove. Pagal sutarties 3.1, 3.2, 3.3, 3.3.1, 3.3.2 punktus atsakovė įsipareigojo suteikti iškovui neribotą teisę bendrauti su vaikais; dalyvauti juos auklėjant, laikantis geros moralės normų; geranoriškai bendradarbiauti užtikrinant vaikų išlaikymą, ugdymą, išsilavinimą, sveikatingumą ir vaikų kitų protinių poreikių tenkinimą. Šalys susitarė, kad iškovas turi teisę bendrauti su vaikais kiekvieną dieną, konkrečių bendravimo su vaikais laikų ir vietų suderinus bendru susitarimu. Atsižvelgdamas į tai, kad sutarties sudarymo metu analogiško dvejų kambarių buto, esančio (*duomenys neskelbtini*), nuoma per mėnesį kainavo 400 Eur, šalys susitarė, jog iškovas skiria išlaikymą vaikams; nustatydamas vaikams ir atsakovei užufruotą butą ir jame esančius kilnojamosius daiktus, nurodytiems sutarties 5 skirsnyje (išskyrus 5.1.1, 5.2 punktuose), iki abiejų vaikų pilnametystės; kas mėnesį iki einačio mėnesio 15 d. mokėdamas atsakovei vaikų išlaikymą po 30 Eur iki vaikų pilnametystės. Pagal sutarties 3.12, 3.13, 4.1 punktus, jeigu atsakovė su vaikais išiskraustyti iš buto iki nurodyto užufruoto pabaigos, iškovas įsipareigojo mokėti atsakovei po 200 Eur dydžio išlaikymą iki kiekvienam vaikui nuo išiskraustymo iš buto dienos iki vaikų pilnametystės. Šalys taip pat susitarė, kad papildomos vaikų išlaikymo, ugdymo, išsilavinimo, sveikatingumo ir kitos protinės išlaidos rodos jos atsantų požūrį ir vaikų auklėjimą ir yra netinkamas vaikų raidai. Teismo vertinimu, atsakovės nurodyta aplinkybė, kad tai pykto tik vieną kartą, nėra reikšminga šio atveju, nes atsakovė viso bylos nagrinėjimo metu laikėsi pozicijos, jog toks elgesys nedaro žalos vaikų raidai, o į išlepusio dukters norus neturi būti atsižvelgta.
9. Teismas, įvertinęs byloje dalyvaujančių asmenų ir šalių dukters parodymus bei jos norą gyventi su iškovu, byloje pateiktus įrodymus, padarė išvadą, kad yra teisinis pagrindas pakeisti šalių vaikų gyvenamąją vietą ir nustatyti ją su iškovu, nes atsakovės suvokimas ir teisės į asmeninį gyvenimą įgyvendinimas, minėta, yra netinkamas vaikų raidai. Teismo vertinimu, byloje surinkti rašytiniai įrodymai, šalių paaiškinimai ir šalių dukters apklausa patvirtina, kad atsakovė tinkamai nesirūpino vaikų mityba, dukters mokslo rezultatais, lankomumu, pamokų pateisimu, perkėlė iš esmės visus namų ruošos darbus dukteriai, motyvudama tuo, jog ji ruošia gyvenimui. Teismas pažymėjo, kad šalių dukters apklausa parodė, jog mergaitės ir motinos ryšys nebuvo artimas, mergaitė stengėsi prisitaikyti prie motinos, tačiau nebuvo laiminga gyvenama su ja, priešingai – jautėsi atstumta, nes atsakovė palikdavo ją su jaunesniuoju broliu, nepaaiškindama, kur šieina ir kada sugrįš, po skyrbybų nė karto nesitėdė dukteriai kartu atostogauti. Teismo vertinimu, 2020 m. gegužės 26–27 d. vykęj aplinkybės rodo, kad mergaitė nepasitikėjo motina, nes manė, jog ji gali su M. nusikrausti šitų. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad atsakovė, kalbėdama apie dukterį, nurodė, jog jai su M. užtikrinamas kambaryje, duktė „slampinėja“ aplink duris, taip parodydama savo požūrį ir dukterį ir santykius su ja. Teismas 2020 m. gegužės 26–27 d. vykęj pagrindu taip pat konstatavo, kad atsakovė, darbo savaitės viduryje 22 val. kviesdama svečius į namus, neuztikrino vaikų poilsio režimo, o siūlydama dukteriai 5 Eur už tai, jog šis niekam nesakytų apie M. atvykimą į svečius, suprato, kad elgiasi netinkamai.
10. Pažymėjęs, kad šalių dukters pasakojimo žodynas atitiko jos amžių, brandą, atrodė nuoširdus, nepaveiktas kitų asmenų, mergaitė trijų apklausų metu nurodė tas pačias faktines aplinkybes, teismas pripažino šalių dukters parodymus patvirtinančiais jos nurodomas aplinkybes, egzistavusias vaikams gyvenant su atsakove. Dėl to teismas nenustatė ir teisinio pagrindo vilkinti bylos nagrinėjimą skiriančių šalių dukteriai ilgai trunkančių psichologinę-psichiatrinę ekspertizę, nes ji buvo apklausta teisme su psichologe, šis paneigė šalių dukteriai darytą įtaką dėl vaiko nurodytų faktinių aplinkybių, susijusių su gyvenimu kartu su motina.
11. Lopšelio-darželio „(*duomenys neskelbtini*)“ pateiktos informacijos pagrindu teismas nustatė, kad atsakovė retai domėjosi ir sūnaus psichikomis, ignoravo sūnaus galimus rados sutrikimus, nors atsakovės dėmesys į juos buvo atkreiptas dar 2018 metais. Teismas pažymėjo, kad bylos nagrinėjimo metu atsakovė nurodė, jog ji geriausiai žino vaikų poreikius ir niekas neturi teisės nurodinėti, kaip jai auklėti ir maitinti vaikus. Atsakovė ignoravo iškovo iniciatyvas, o šalių duktė patvirtino aplinkybę, kad su broliu motina neužsivadavo, leisdamo nevalyti jam dantukų, sakydama, kad jie pieniniai ir škris. Teismo vertinimu, atsakovės į bylą pateiktą filmuotą medžiagą, kurioje ji skaito su sūnui knygeles, nepatvirtina atsakovės rūpinimosi sūnaus kalba, nes iš šios medžiagos matyti, kad atsakovė neturi gūdžių tų daryti – pati išardoma žvėrelių pavadinimus, skubindama procesą verčia knygeles lapus, sūnui nespejęs pakartoti išartų žodžių.
12. Atkreipęs dėmesį į tai, kad atsakovė ignoruoja specialistų ir iškovo iniciatyvas, teigdama, jog niekas negali jai nurodinėti, kaip reikia rūpintis vaikais, taip pat į aplinkybes, jog atsakovė neleidžia iškovui bendrauti su sūnui, o šis nemoka kalbėti (taria garsus ir sunkiai kartuoja tik jam sakomus žodžius), taigi, egzistuojant nepalankioms bėmukui aplinkybėms dėl anžiaus ir konstatuotų rados sutrikimų, jis negalėtų niekam apie tai pasakyti ir nežinia, kada vaikas pradės kalbėti, teismas vertino, kad šalių sūnaus gyvenamoji vieta turi būti pakeista ir nustatyta su iškovu, o atsakovei turi būti užtikrintas nuolatinis bendravimas su sūnui. Teismas nurodė, kad, keisdamas vaikų gyvenamąją vietą ir nustatydamas ją su iškovu, atsižvelgia į visą ieškovo aplinką, kuri vaikams yra palanki.
13. Spręsdamas dėl atsakovės priešieškinio reikalavimo atskirti vaikus nuo iškovo dėl jo ligos – paranoidinės šizofrenijos, teismas nustatė, kad šalių duktė nuo 2020 m. gegužės 27 d. gyvena su iškovu, jis užtikrina visus mergaitės poreikius. Atsakovė neleidžia iškovui ir seneliams bendrauti su sūnui. Byloje esantys rašytiniai įrodymai patvirtina iškovo darbą pagal individualią veiklą „(*duomenys neskelbtini*)“ kompanijoje. Iškovui yra išduotas vaivutojo pažymėjimas. Darbo apibrėžimui nustatyti tik faktiniai ir aukštyje. Byloje apklausta iškova nuo 2009 m. gydant gydytoja psichiatre, psichoterapeute nurodė, kad iškovui 2015 m. konstatuota medikamentinė remisija; jis rūpinasi sveikata, buvo ir yra kritiškas savo sveikatai, atvyksta nustatytų laikų į konsultacijas, gali suprasti sveikatos pasekmes; socialinių įgūdžių iškovas nebuvo paradęs, jam nereikia socialinės reabilitacijos; gebėjimą rūpintis vaikais lemia ne diagnozė, o socialiniai įgūdžiai, nes net ir sveiki vyrai negali pasirūpinti savo vaikais. Gydytojos nuomone, iškovas galėtų rūpintis vaikais. Turėdami tokią kaip iškovo diagnozę žmonės gyvena visuotinę gyvenimą, dirba gydytojais, dėstytojais, teisininkais, rašytojais, dainininkais, augina vaikus, net kai abiem pacientams nustatyta tikra diagnozė kaip iškovui. 2019 m. iškovas buvo stebimas stacionare dėl darbingumo lygio. Iškovo sveikatos būklė gydytojais nekėlė jokių įtarimų.
14. Teismas konstatavo, kad byloje esantys rašytiniai įrodymai, gydytojos parodymai paneigia atsakovės reikalavimo pagrįstumą. Šis atsakovės reikalavimas negali būti tenkinamas remiantis vien formaliais pagrindais, atsakovui nustatyta diagnozė. Teismo vertinimu, atsakovė šį reikalavimą pareiškė atsisirdama į ieškinį, siekdama išlaikyti užufruotą teisę į iškovui priklausantį butą.
15. Pažymėjęs, kad kiekvieną konkrečią atvejų taikant įstatymus vertintinas ne tik įstatymų nuostatos, bet ir aplinkybių visuma, taip pat atsižvelgiant į teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus ([CK 1.5 straipsnis](#)), teismas nusprendė, jog nagrinėjamo atveju, remiantis aplinkybių ir įrodymų visuma, netaikytinos [CK 3.269 straipsnio](#) 8 punkto nuostatos, nes visų byloje nustatytų aplinkybių kontekste šiam straipsniui taikyti nepakanka tik nustatytos atsakovo diagnozės. Teismo vertinimu, byloje nėra jokių objektyvių duomenų dėl neadekvatumo atsakovo elgesio, kuris galėtų kelti šalių vaikams, todėl, išsklaidus byloje iškovą gydančią įspūdį, nenustatyta ir pagrindo skirti išskirti ilgai trunkančių psichologinę-psichiatrinę ekspertizę, nes byloje liudijusios gydytojos pateiktų duomenų pakanka teismui įsitikinti iškovo adekvatumu ir priimti procesinį sprendimą.
16. Nustatęs vaikų gyvenamąją vietą su iškovu, teismas, spręsdamas dėl iš atsakovės vaikams priteisto išlaikymo dydžio, nustatė, kad: iškovo gaunamos pajamos su nedarbingumo išmoka yra apie 700 Eur; iškovas nuosavybės teisę turi butą, esantį (*duomenys neskelbtini*), užufruotą teisę šiuo metu naudojasi atsakovė su vaikais; iškovui nustatytas 40 proc. darbingumo lygis; iškovas nepasirodė didinti vaikams išlaikymo dėl jų specialiąjį poreikį – dukters regėjimo, sūnaus rados sutrikimo; atsakovė neturi sveikatos sutrikimų; atsakovė turi R. D. individualią įmonę ir dirba UAB „(*duomenys neskelbtini*)“; jai už 2021 m. sausio mėn. buvo sumokėta 1805,81 Eur (neatsiskačius mokesčiais) darbo užmokesčio; atsakovė neturi nekilnojamojo turto.
17. Teismas vadovavosi suformuota teisių praktika, kad nepilnamečio vaiko vieno mėnesio išlaikymo orientacinis dydis (iš abiejų tėvų bendrai) yra viena minimalioji mėnesio alga (MMA)(Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-259/2004), šis nuo 2021 m. sausio 1 d. yra 642 Eur neatsiskačius mokesčiais, o atskačius mokesčius – 468,41 Eur. Teismas konstatavo, kad būtent ši suma yra orientacinis vaiko išlaikymo dydis.
18. Atsižvelgdamas į iškovo prašomą išlaikymo dydį (230 Eur), vaikų specialiuosius poreikius (duktė nešioja akinius, dėl plokščiapadystės jai nustatytas poreikis nešioti batų supinatorius; sūnui diagnozuotas rados sutrikimas, reikalinga logopedo pagalba) ir ančių (šalių dukteriai penkioška su puse, o sūnui penkeris su puse metu), iškovui nustatyta darbingumo lygis, šalių gaunamas pajamas ir turimą turtą, teismų praktikoje nustatytą orientacinį išlaikymo dydį, teismas nusprendė, kad iškovo reikalavimas priteisti iš atsakovės po 230 Eur vaikams išlaikyti yra pagrįstas ir tenkinamas.
19. Spręsdamas dėl atsakovės bendravimo su vaikais tvarkos nustatymo teismas atkreipė dėmesį į tai, kad šalių santykiai yra itin konfliktiški; duktė nenori bendrauti ir susitikti su atsakove, o šis tiki atvejais kviečia policiją arba grasina ją kviešti; atsakovė neatsižvelgia į šalių dukters mokymosi režimą, skanbina ir rašo jai žinutes pamokų metu; atsakovė neleidžia iškovui bendrauti su sūnui. Dėl tokių aplinkybių ir siekdams išvengti šalių ginčų dėl bendravimo su vaikais tvarkos ateityje, teismas padarė išvadą, kad būtina nustatyti vaikų bendravimo su atsakove atsakovo tvarka. Teismo vertinimu, iškovo nurodoma atsakovės bendravimo su vaikais tvarka neprieštaruja vaikų teisėms, todėl šį ieškinio dalis tenkinama, tačiau papildomai nustatytas ir vaikų bendravimas su atsakove darbo dienomis. Dėl to teismas šalia iškovo prašomos nustatyti atsakovės bendravimo su vaikais tvarkos nustatė ir kurti asmeninį gyvenimą nedalyvaujant jiems.
20. Pakeičęs vaikų gyvenamąją vietą su iškovu, teismas panaikino atsakovei su vaikais nustatytą užufruotą butą, esančiam (*duomenys neskelbtini*), ir jame nustatytus kilnojamosius daiktus ([CK 4.150 straipsnio](#) 1 dalies 8 punktą). Pripažinęs, kad iškovo nurodomas trijų mėnesių atsakovės išiskraustymo laikotarpis yra protingas ir pakankamas naujai gyvenamajai vietai susirasti ir išiskraustyti su jai priklausančiais daiktais, teismas tenkino šį reikalavimą.
21. Pažymėjęs, kad iškovo ieškinį tenkino visiškai ir nenustatė iškovo piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis požymių, teismas atmėtė atsakovės reikalavimą paskirti iškovui 5000 Eur baudą.
22. Tenkinęs iškovo ieškinį, teismas taip pat nenustatė pagrindo priteisti atsakovei iš iškovo jos prašomos neturtinės žalos atlyginimą. Teismas pažymėjo, kad ieškinys pareiktas išimtinai vaikų interesais, be to, byloje nėra pateikta jokių rašytinių įrodymų patvirtinančių iki bylos išnagrinėjimo priteisus dvasinius išgyvenimus ar su tuo susijusius sveikatos sutrikimus.
23. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėgėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovės apeliacinį skundą, 2021 m. gegužės 11 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. vasario 17 d. sprendimų paliko nepakeistą.
24. Kolegija pažymėjo, kad atsakovė apeliacinio skundo negižina pirmosios instancijos teismo sprendimo dalių, kuriomis nepilnametės dukters E. gyvenamoji vieta nustatyta su iškovu, dukteriai priteistas išlaikymas, nustatyta šalių bendravimo su nepilnamečiais vaikais tvarka, atmetas atsakovės priešieškinis.
25. Spręsdamas dėl atsakovės pateiktų naujų įrodymų, kurie nebuvo pateikti pirmosios instancijos teisme, priėmimo kolegija nurodė, kad šie pateikti įrodymai matyti, jog atsakovė teikiama įrodymais siekia įrodyti vykdomą sūnaus ugdymą, priežiūrą, tačiau į nepagrįdžią būtinumo šiuos įrodymus teikti apeliacinės instancijos teismui. Visos teikiamaose naujuose įrodymuose fiksuotos aplinkybės duotos jau po bylos nagrinėjimo iš esmės pirmosios instancijos teisme pabagos. Atsakovė nenurodo jokių aplinkybių, kurios ją trukdė tokio pobūdžio ir turinio įrodymus teikti pirmosios instancijos teismui. Atsižvelgdamas į nustatytas aplinkybes apeliacinės instancijos teismas atsisakė priimti naujus įrodymus (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 314 straipsnis).
26. Spręsdamas dėl šalių sūnaus gyvenamosios vietos nustatymo apeliacinės instancijos teismas konstatavo, jog pirmosios instancijos teismo sprendime nurodyti bei aptarti įrodymai yra nuoseklūs ir pakankami pagrindui pakeisti nepilnamečio šalių sūnaus gyvenamąją vietą ir nustatyti ją su iškovu pagrįsti.

27. Apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į nustatytas aplinkybes, jog atsakovė nepripažino galimo sūnaus A. raidos sutrikimo, teigdamą, kad penkerių su puse metų vaikas dar neturi kalbėti ir kad šalių duklė taip pat turėjo raidos sutrikimą. Bylos nagrinėjimo metu atsakovė teigė geriausiai žinanti vaiko poreikius ir jai niekas neturi teisės nurodyti, kaip auklėti ir maitinti vaikus. Iš sūnaus A. medicininės kortelės nustatyta, kad atsakovė nuo sūnaus gimimo nevykdė visų specialistų rekomendacijų, siuntinių. Sūnui sulaukus 2 mėn. ir 1 sav. nustatyta, kad vaikas asimetriškai daugiau suka galvą į dešinę. Atsakovė buvo išduotas siuntimas neurologo konsultacijai, tačiau paaiškėjo, kad ji nebuvo nuvykusi su sūniumi į šią konsultaciją. A. sulaukus 4 mėnesių medicininuose dokumentuose nurodyta, kad atsakovė taip pat nenuvežė vaiko ortopedo konsultacijai; pakartotinai atsakovė išduotas vaiko siuntimas pas neurologą, nes nerūši j pametė. Iš bylos esančių loppėlio-darželio „*(duomenys neskelbtini)*“ pateiktų duomenų nustatyta, kad galimus berniuko raidos sutrikimus ugdymo įstaiga pastebėjo dar 2018 m. ir apie vaikai kylančius ugdymosi sunkumus informavo atsakovę. Atsakovė rekomenduota kreiptis į Vaiko raidos centrą tolimesniam vaiko štyrinimui, tačiau ji galimus raidos sutrikimus neigė, atsakė vykti į Vaiko raidos centrą, tačiau sutiko, kad vaikai būtų teikiama nuolatine logopedo pagalba darželyje. Gavus atsakovo sutikimą nuo 2018 m. spalio mėn. berniukui buvo teikiamas įstaigos logopedo nuolatinės pagalbos. Iš Santaros klinikų 2019 m. spalio 9 d. išrašo matyti, kad šalių sūnui diagnozuotas nepatiktinis tarinio ir kalbos raidos sutrikimas. Nuo 2019 m. spalio 10 d. iki 2019 m. gruodžio pabaigos berniukas lankė logoterapeutės J. S. konsultacijas 17 kartų. Iš bylos pateiktų įrašų ir logoterapeutės garso įrašų nustatyta, kad atsakovė nuo 2020 m. nesikreipė į ją dėl konsultacijų (užsėdimų) teismo. Logoterapeutės 2021 m. sausio 5 d. pažymoje nustatytas A. komunikacijos amžius – 38 mėnesiai. 2021 m. sausio 8 d. berniukui nustatytos diagnozės F89 ir F93.8 (psichologinės raidos sutrikimai; kiti emociniai sutrikimai vaikystėje). 2021 m. sausio 11 d. A. nustatytas šešių dantų karėsas.
28. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmiau aptartas atsakovės elgesys leidžia daryti pagrįstą išvadą apie jos socialinių įgūdžių vaiko sveikatos priežiūros ir ugdymo klausimais stoką. Sutkęs su teiginiu, kad išskovo teisės ir pareigos sūnui A. yra lygios atsakovės teisėms ir pareigoms, apeliacinės instancijos teismas bylos medžiagos pagrindu padarė prielaidą, kad būtent išskovo diagnozuota liga (2009 m. nustatyta psichozė, iš hospitalizuotas Vilniaus miesto psichikos sveikatos centre; išskova pripažįsta ligą, vartoja vaistus; 2009 m. įvyko remisija; išskova „gyveno be vaistų“; vėliau išskova prarado gerai mokomą darbą ir įgyveno, kad negali sąveik su realyumu, susirasti darbą; 2014 m. įvyko krizė ir išskova pakartotinai buvo gydytas stacionare; 2015 m., 2016 m., 2017 m. buvo tik stebimas dienos stacionare – koreguotas gydymas, parinkti vaistai; šiuo metu išskovo konstatuota medikamentinė remisija), nutraukus santuoką, paskatino šalis nustatyti vaikų gyvenamąją vietą su atsakovė ir susitarė dėl bendravimo su vaiku svarstos, ši buvo pagrindas atsakovėi organizuoti vaikų medicininę priežiūrą, ugdymą, gauti informaciją apie jų sveikatą bei raidą iš pirmųjų šaltinių, ir tai, esant tėvų konfliktiniams santykiams, praktiškai nešalino išskovą nuo sūnaus sveikatos priežiūros. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, stabilizavus išskovą sveikatą, atsirado papildomos pagrindas jam aktyviau dalyvauti vaikų ugdymo procese ir pastebėti sūnaus raidos sutrikimą, taip pat pagrindas kelti klausimą dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo.
29. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad bylos pirmosios instancijos teismo nustatytą aplinkybę (atsakovė apibūdina kaip nerpestingą; gyvenama su motina mergaitė nuolat būdavo alkaną ir eidavo valgyti pas senelius; atsakovė išvažiuodavo ir palikdavo vaikus vienus namuose, t. y. mažametį A. palikdavo prižiūrėti nepilnametėi E., o grįždavo vidurnaktį, naktį, rytą; motina dukters nepažindindavo į mokyklą, negaminando pusrūšių, sakydavo, kad ji ne virėja, į mokyklą E. eidavo alkaną) atsakovė apeliacinėse skunde nepaneigė. Teismo nustatytą ir atsakovės apeliaciniame skunde nurodomą aplinkybę (sūnui namuose nuolat gaminamas maistas; berniukas dalyvaudavo ir padeda maisto gaminiui procese bei namų ruošioje, turi visas vystymosi ir ugdymosi priemones) prietaravimas, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kelia abejonių – tarsi atsakovė sūnui geba užtikrinti tinkamas gyvenimo ir vystymosi sąlygas, saugią aplinką ir įsivertę ugdymą, o dukteriai – ne. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su išskovo nuomone, kad atsakovė turi netinkamą suvokimą apie vaikų auklėjimą ir ugdymą, rūpinimąsi vaikais, saugios ir įsivertės aplinkos jų raidai kūrimą, kuriuo ir vadovaujasi augindama nepilnamečią vaiką. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad įvairių žaislų vaikui nuipirkimas dar nėra pakankamas veiksmas užtikrinti vaiko ugdymą. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo vertinimu, kad atsakovės į bylą pateikta filmuota medžiaga, kurioje ji skaito su sūniumi knygeles, nepatvirtina atsakovės rūpinimosi sūnaus kalba, kadangi iš šios medžiagos matyti, jog atsakovė neturi įgūdžių tai daryti, pati išardoma žvėrelių pavadinimus, skubindama procesą verčia knygelės lapus, dar nesupėjus sūnui pakartoti išartų žodžių. Atsižvelgdamas į tai, kad A. yra tokio amžiaus, kad dar negėba tinkamai suvokti aplinkos, identifiuoti savo poreikių ir išreikšti savo nuomonės, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad nėra pagrindo nesutikti su pirmosios instancijos teismo nustatytą aplinkybę (sūnui vaiko nepriežiūros faktai, remiantis bylos rašytiniais įrodymais ir proceso dalyvių parodymais). Priešingai atsakovės elgesiui išskovo santyki su sūniumi A. patvirtino duklė E., ji apklausų metu nurodė, kad iš brolio darželo buvo atėjusi pranešimai dėl užsėdimų su broliu, tačiau motina juo neužsėmė; kai važavo su tėvu atostogauti į Rygą, jis su broliu užsėmė, mokė jį valyti dantis, žaidė su kaladėlinis, lepdavo broliui pasakyti tam tikrus žodžius, o brolis juos kartodavo ir pradėjo daugiau kalbėti; tėvas po skrybių juos aplankydavo, atveždavo laktuvių, su jais žaidavo. Mergaitė nurodė, kad jau seniau jai kildavo mintis pasiimti brolių ir eiti kartu gyventi pas tėvą.
30. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs bylos nustatytas aplinkybes, padarė išvadą, kad nors šalių sūnus nuo pat gimimo gyvena kartu su motina ir yra prisirišęs prie jos, tačiau nagrinėjami atvejai byloje nustatytos jo sveikatos priežiūrai, ugdymui, raidai neigiamą poveikį darancios aplinkos turį didesnę neigiamą reikšmę vaiko vystymuisi. Be to, nustatyta, kad berniukas puikiai leidžia laiką su išskovu, nepatiria streso ilgalaikių išvykų (be motinos) metu.
31. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, esminė aplinkybė, kėmusi pirmosios instancijos teismo vidinio įsitikinimo dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo susiformavimą, buvo ne tik 2020 m. gegužės 26–27 d. įvykiai, bet atsakovės šių įvykių suvokimas ir vertinimas. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu atsakovė laikėsi nuoseklios pozicijos, kad savo elgesio nevertina kritiškai, nes su M. nieko blogo nedarė, su M. nebuvo pora, o duris užsiraikino, nes girdėjo, kaip duklė „slampinėja“ prie durų, norėdama dukteriai parodyti, jog laikas eiti miegoti. Tokio savo elgesio atsakovė nevertino kaip darancio žalo vaikų raidai ir pabrėžė, kad į išleptus dukters norus neturi būti atsižvelgta. Tačiau apeliacinėse skunde atsakovė jau nurodė, kad dėl 2020 m. gegužės 26–27 d. įvykių labai galisi, savo elgesį vertina kritiškai, nes nutruko su dukterimi visus 15 metų karus emocijų raišys. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, sunkina su išskovo argumentu, kad atsakovės savo elgesio vertinimas parodo jos požiūrį į tinkamą, nežalimą aplinką vaikui, charakterizuoja ją kaip motiną, kuri negėba atriboti ir derinti savo teisės į asmeninį gyvenimą bei tinkamą ir saugios aplinkos vaikams užtikrinimą. Apeliacinės instancijos teismas pripažino pagrįstą pirmosios instancijos teismo išvadą, kad atsakovės suvokimas ir teisės į asmeninį gyvenimą įgyvendinimas yra netinkamas vaikų raidai bei nesaugus mažamečiam vaikui. Be to, apeliacinės instancijos teismo nuomone, atsakovė, siekdama suveikinti situaciją, apie santykius su vyrais galbūt teigia netiesą, juolab kad duklė E. apklausų metu parodė (o jos parodymais, kaip nustatė psichologė, nėra pagrindo netikėti), jog motina išvažiuodavo ir palikdavo juos su broliu vienus namie, o grįždavo vidurnaktį, naktį, rytą; motina ir anksčiau kviesdavosi vyrius į namus, bet duklė tada nesuprasdavo.
32. Pripažinęs pagrįstą pirmosios instancijos teismo išvadą, kad šalių sūnaus gyvenamoji vieta turi būti pakeista ir nustatyta su išskovu, apeliacinės instancijos teismas papildomai pažymėjo, jog bylos duomenys patvirtina, kad sūnus turi gerą emocijų ryšį ir su tėvu, o nustatyta bendravimo tvarka, jei jos bus nuosekliai laikomasi, užtikrins berniuko bendravimą tiek su tėvu, tiek su motina, ir taip sukurs šeimos aplinkos ir šeimos ryšių išsaugojimą bei santykių palaikymą, vaiko poreikių, atitinkančių jo amžių, vystymąsi, gebėjimus, tenkinimą, užtikrins fizinį ir psichinį saugumą, vaiko teisę į sveikatą bei kitus jo poreikius. Be to, nustatant sūnaus gyvenamąją vietą su išskovu, sudaroma galimybė broliui nuolat bendrauti su seserimi ir jų gyvena kartu su tėvu ir, kaip matyti iš bylos medžiagos, nuolat rūpinsi brolių gyvenimą kartu su motina. Šio emocinio ryšio išsaugojimas ir santykių palaikymas yra svarbus veiksnys vaiko gyvenamosios vietos keitimui atvejui.
33. Dėl atsakovės argumentų, kad pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į išvadą teikusios institucijos atstovės teismo posėdyje pateiktą pakankamai kategorišką nuomonę, jog šalių sūnaus gyvenamoji vieta galėtų būti nustatyta su atsakovė (Vaiko teisių apsaugos tarnyba, apsilankiusi atsakovės namuose, nustatė, kad sūnaus gyvenamoji vieta su motina atitinka vaiko poreikius, būsto sąlygos geros, sūnus yra prisirišęs prie motinos), apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad nors Tarnybos teismui pateikta išvada byloje yra oficialūs rašytiniai įrodymai (CPK 197 straipsnio 2 dalis), tačiau jos duomenys neturi teismui išankstins galios, todėl tokia išvada teismui nėra privaloma. Remiantis CPK 185 straipsniu teismas, sprendžiamas ginčas, visus bylos pateiktus įrodymus vertina vadovaudamiesi įstatymu ir savo vidiniu įsitikimu, taigi įvertina ne tik Tarnybos išvadą, bet ir kitus šalių pateiktus įrodymus. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs pirmosios instancijos teismo sprendimo turinį, konstatavo, kad nagrinėjami atvejai byloje pateiktą Tarnybos išvadą nebuvo pagrindinis įrodymas, kėmus teismo sprendimą tenkinti išskovo išskirti Tarnybos išvadose dėstyto aplinkybės vertintos tik kaip papildomi argumentai pagrindžiant teismo išvadą, padarytas įvertinus bylos esančių įrodymų visumą: rašytinius įrodymus, kuriuose atskleistos faktai reikšmingos aplinkybės (vaiko sveikatos priežiūra, raida, ugdymas, saugi aplinka ir kt.), teismo posėdžio metu duotas šalių ir jų atstovų paaiškinimus, dukters E. apklausų duomenis, liudytojų parodymus. Apeliacinės instancijos teismas kaip nepagrįstus įvertino atsakovės teiginys, esą pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė Tarnybos nuomone.
34. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo sprendimu iš atsakovės sūnui priteistas 230 Eur išlaidas, mokamas periodinėmis išmokomis kas mėnesį, yra nustatytas atsižvelgiant į vaiko specialiosius poreikius ir amžių, šalių darbo būtį, gaunamas pajamas ir turimą turtą, teismų praktikoje nustatytą orientacinį išlaidų dydį, todėl yra pagrįstas.
35. Netenkinęs apeliacinio skundo reikalavimo dėl nepilnamečio šalių sūnaus gyvenamosios vietos nustatymo su atsakovė, apeliacinės instancijos teismas natenkino ir atsakovės prašymo palikti nepakeistą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-22581-930/2017 patvirtintos 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmų 3.3 punkte nustatytą užufruktą butui, esančiam (*duomenys neskelbtini*), ir jame esantiems kilnojajams daiktams.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

36. Kasacinio skundo atsakovė prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. vasario 17 d. sprendimo dalį bei Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 11 d. nutarties dalį ir dėl šios dalies priimti naują sprendimą:
- 43.1. palikti nepakeistą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-22581-930/2017 patvirtintos 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmų 2.1 punkto dalį, kurioje nepilnamečio šalių sūnaus A. K. gyvenamoji vieta nustatyta su jo motina R. D;
- 43.2. priteisti iš išskovo nepilnamečiam vaikui A. K. išlaidų, mokamą po 230 Eur periodinėmis išmokomis kas mėnesį nuo civilinės bylos Nr. e2-1770-984/2021 iškelimo dienos iki vaiko pilnametystės, išlaidų sumą kasmet indeksuojant Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka atsižvelgiant į infliaciją; paskirti atsakovė sūnui priteisto išlaidų lėšų tvarkytoja užufruktą teisę;
- 43.3. palikti nepakeistą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-22581-930/2017 patvirtintos 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmų 3.3 punkte nustatytą užufruktą butui, esančiam (*duomenys neskelbtini*), ir jame esantiems kilnojajams daiktams;
- 43.4. priteisti iš išskovo visų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
44. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 44.1. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai atsakė priimti atsakovės teiktus naujus įrodymus. Atsakovė teigia, kad ji didesnę naujų teikiamų įrodymų dalį gavo po pirmosios instancijos teismo sprendimo. Pagal kasacinio teismo praktiką apeliacinės instancijos teismas, sprendžiamas dėl kiekvieno naujo pateikto įrodymo, turi aiškintis, ar galėjo šis konkretus įrodymas būti pateiktas pirmosios instancijos teismui, ar vėlesnis įrodymo pateikimas užtikrins bylos nagrinėjimą, bei atsižvelgti į prašomo priimti naujo įrodymo įtaką sprendžiant šalių ginčą; apeliacinės instancijos teismas, net nustatęs, kad įrodymas galėjo būti pateiktas pirmosios instancijos teisme, turi nustatyti, ar nėra sąlygų taikyti CPK 341 straipsnyje išvardytas išimtis, ir šį įrodymą priimti. Atsakovės teigimu, apeliacinės instancijos teismo nutartyje nenustatyta nė vieno pirmiau nurodyto pagrindo, dėl kurio jos teikti nauji įrodymai negalėjo būti priimti. Apeliacinės instancijos teismas, atsisakydamas priimti atsakovės teiktus naujus įrodymus, nepasiskaidė dėl jų svarbos sprendžiant šalių ginčą.
- 44.2. Bylą nagrinėję teismai pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų apsaugos konvencijos, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos, CK, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo normas, netinkamai vertino įrodymus ir jų visumą, taip patėsdami CPK 178–185 straipsnių nuostatas ir nukrypdami nuo suformuotos kasacinio teismo praktikos, kad teismas turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodymą, bet ir įrodymų visumą, ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadas apie tam tikrų įrodymų įrodymą, tačiau konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebūvimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-98/2008; 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-428/2010; 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011), taip pat teismas, vertindamas įrodymus, turi vadovautis ne tik įrodymų taisyklėmis, bet ir logikos dėsniais, pagal vidinį įsitikinimą padaryti nešališkas išvadas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-129/2008; 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-439/2008; kt.).
- 44.3. Teismai motyvuoti nenurodė, kodėl tikslinga keisti nepilnamečio A. gyvenamąją vietą. Vaikas nuo gimimo iki šio kasacinio skundo surašymo dienos gyvena su motina, todėl toks vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo sprendimas turėtų būti itin kruopščiai ir aiškiai motyvuojamas.
- 44.4. 2020 m. gegužės 26–27 d. aplinkybės, susijusios su pasikviestu svečiu, negali būti vertinamos kaip iš esmės pasikeitusi aplinka, sukelianti nesaugumą sūnui. Tai buvo vienkartinis įvykis, be to, atsakovė jau apeliaciniame skunde nurodė, kad pripažįsta klaidą ir nuosirdina galisi dėl to dukterimi įvykusio konflikto.
- 44.5. Nors teismo sprendime išsamiai aptartas, kaip atsakovės elgesys gali kenkti dukteriai (netinkama mityba, nepakankamas į mokyklą ir t. t.), tačiau byloje nėra jokių aplinkybių, kurios patvirtintų, kad atsakovė netinkamai rūpinasi sūniumi.
- 44.6. Byloje neatskleista svarbi aplinkybė – kaip pat išskova rūpinosi sūnaus raida, pasiekimais, sveikatos priežiūra – dėl to, kad tokios aplinkybės ir nebuvo.
- 44.7. Teismai nenurodė nė vieno konkretaus argumento, kodėl A. tapo nesaugu gyventi su motina. Iš skundžiamų sprendimų galima daryti išvadą, kad teismai atsakovės elgesį vertino remdamiesi moralės normomis, o nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos pakeitimą siejo labiau su atsakovės nubaudimu už netinkamą elgesį, bet ne su vaiko geriausiais interesais ir ne su aplinkos nesaugumu.
- 44.8. Teismų praktikoje nurodyta, kad, sprendžiant dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo (pakeitimo) su vienu iš tėvų, turi būti įvertintas vaiko prisirišimo laipsnis prie kiekvieno iš tėvų bei brolių ir seserų. Teismai taip pat nevertino aplinkos pasikeitimo poveikio sūnaus emocijai ir psichologinei būsenai. Teismų praktikoje akcentuojamas ilgesnis nei vienerių metų gyvenimo vaiko poreikis atitinkančioje aplinkoje terminas. Tokios aplinkos pakeitimas turi būti pateisinamas ir būtinas. Sūnus gyvena toje pačioje vietoje kartu su atsakovė nuo pat gimimo, jokios sąlygos nuo to laiko nėra pasikeitusios.
- 44.9. Teismai savo argumentus dėl neigiamos aplinkos šalių sūnui atsiradimo grindė neobjektyviais ir logiškai klaidingais įrodymais.
- 44.10. Teismai nesiaiskino išskovo, kuris nuo 2017 m. sūnaus gyvenime dalyvauja tik periodiškai, be to, serga liga, kuri turi tendenciją kisti ir galbūt tūmėti, galinčių užtikrinti vaiko interesus, saugios aplinkos vaikui sukūrimą.
- 44.11. Teismai nenurodė, kodėl nesirėmė išvadą teikiančios institucijos – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateikta išvada. Apimties prasme apeliacinės instancijos teismas šiuo klausimu pasiskaidė plačiai, tačiau išvadas grindė *idem per idem* (tas pats per tą patį; kurio nors dalyko aiškinimas tuo pačiu dalyku) principu, o tai nėra tinkami motyvai.
- 44.12. Bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu šalių sūnaus A. negalėjo suformuluoti savo nuomonės, tačiau nagrinėjant bylą apeliacine tvarka jam jau ejo šeši metai ir jo komunikavimo gebėjimai buvo labai pagerėję. Apeliacinės instancijos teismas, keisdamas vaiko prastą gyvenamąją vietą, nesirėmė priemonių jo nuomonei išlausyti ir taip netinkamai taikė CK 3.177 straipsnį, pažeidė CPK 380 straipsnį.
- 44.13. Atsakovė, nurodydama, kad sūnus dėl diagnozuotų raidos sutrikimų turi specialiąją (taigi – didesniąją) poreikį, prašo apginti jo interesus ir, tenkinus reikalavimą dėl sūnaus gyvenamosios vietos nustatymo kartu su motina, tenkinti reikalavimus priteisti iš išskovo nepilnamečiam sūnui išlaidų, mokamą po 230 Eur periodinėmis išmokomis kas mėnesį nuo šios civilinės bylos iškelimo dienos iki vaiko pilnametystės, paskirti atsakovė sūnui priteisto išlaidų lėšų tvarkytoja užufruktą teisę, palikti nepakeistą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-22581-930/2017 patvirtintos 2017 m. birželio 20 d. sutarties dėl santuokos nutraukimo pasekmų 3.3 punkte nustatytą užufruktą butui, esančiam (*duomenys neskelbtini*), ir jame esantiems kilnojajams daiktams.
45. Iškovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, išskova apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 11 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 45.1. Bylą nagrinėjusių teismų nustatytos aplinkybės, atsakovės elgesys ir jos požiūris į vaikų augimą bei motyvystę leidžia daryti negėnėjamą išvadą, kad šalių sūnui gyvenant kartu su atsakovė aplinka tapo nebesaugi, neužtikrinanti vaiko teisės augti ir sveikai vystytis, neatitinkanti vaiko poreikų tenkinimo, fizinio ir psichinio saugumo bei kitų jo interesų.
- 45.2. Bylą nagrinėję teismai vertino visas bylos aplinkybes ir įrodymus, patvirtinančius atsakovės atšainų požiūrį į vaiko raidos sutrikimus ir nesirūpinimą jo sveikata. Be to, šalių duklė apklausų metu nurodė, kad

atsakovė ir anksčiau kviesdavosi vyrus į namus, naktinis išvykavo ir palikdavo nepilnametis vaikus vienus namuose. Kaip nurodė teismo psichologė, nėra pagrindo netikėti mergaitės parodymais. Taigi tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai vertino visas bylos nuostatas aplinkybes ir padarė pagrįstą išvadą dėl atsakovės negebėjimo užtikrinti vaikams saugią aplinką augti ir vystytis.

- 45.3. Kasacinio skundo argumentas, kad dėl iškovojo diagnozuotos ligos gali kilti abejonių dėl saugios aplinkos vaikui sukūrimo, o su tuo susijusių aplinkybių nenustatymas vertintinas kaip esminis apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo trūkumas, atmetinas kaip nepagrįstas. Jį paneigia ludytojos – psichiatrės, psichoterapeutės N. M. – pirmosios instancijos teisme duoti parodymai.
- 45.4. Kasaciniam skunde nepagrįstai teigiama dėl vaiko nuomonės išsklaidymo reglamentuojančių teisės normų pažeidimo. Bylos duomenimis, šalių sūniui diagnozuotas tarimo ir kalbos raidos sutrikimas, logoterapeutės J. Š. 2021 m. sausio 5 d. pažymėjo nustatytas vaiko komunikacijos anizus – 38 mėnesiai. 2021 m. sausio 8 d. vaikai nustatytos diagnozės F89 ir F93.8 (psichologinės raidos sutrikimai; kiti emociniai sutrikimai vaikystėje). Akivaizdu, kad turėdama tokį raidos sutrikimą, nepriklausomai nuo biologinio amžiaus, vaikas negali deramai suvokti situacijos ir tinkamai suformuluoti savo nuomonės. Pagal Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 12 straipsnį, valstybės dalyvės garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais su juo susijusiais klausimais; be to, vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio. Minėta, šalių sūnus nėra pakankamai brandus ir sugebančias suformuluoti savo pažiūras, todėl jo išsklaidymas negali atskleisti geriausių jo interesų.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl civilinio proceso teisės normų, reglamentuojančių naujų įrodymų priėmimą apeliacinės instancijos teisme

4. Kasacinis teismas yra išaiškintas, jog siekiant, kad procesas vyktų sąžiningai, šalys nevilkintų proceso ir nepiktnaudžiautų savo teisėmis procese, įrodymai turi būti pateikiami pirmosios instancijos teisme (**CPK 135 straipsnio** 1 dalies 3 punktas, 2 dalis). Bylos proceso eiga optimizuoti yra nustatyta, kad pirmosios instancijos teismas turi teisę atsisakyti priimti įrodymus, jeigu šie galėjo būti pateikti anksčiau, o jų vėlesnis pateikimas užvilkins bylos nagrinėjimą (**CPK 181 straipsnio** 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-1-701/2016**, 49 punktas).
5. Pagal **CPK 180** straipsnį teismas priima nagrinėti tik tuos įrodymus, kurie patvirtina arba paneigia turinčias reikšmės bylai aplinkybes. Taigi įstatymas nurodo, kad įrodymai konkrečioje civilinėje byloje yra ne bet kokia informacija, o tik informacija apie aplinkybes, kurios yra įrodinėjimo dalykas. Šis reikalavimas yra vadinamas įrodymų sąsajumu taisykle. Įrodymų sąsajumas reiškia įrodymų turinio loginį ryšį su konkrečios bylos įrodinėjimo dalyku, t. y. informacija (faktiniai duomenys), sudaranti įrodymų turinį, turi patvirtinti arba paneigti aplinkybes, kurios yra reikšmingos konkrečioje civilinėje byloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-1-701/2016**, 50 punktas).
6. **CPK** įtvirtinta ribota apeliacija, kuriai būdinga tai, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas apeliacine tvarka tikrinamas pagal bylą jau esančius ir pirmosios instancijos teismo išstirus ir įvertintus duomenis, tikrinama, ar pirmosios instancijos teismas turėjo pakankamai įrodymų teismo padarytos išvados pagrįsti, ar teismas juos tinkamai ištyrė ir įvertino, ar nepažeidė kitų įrodinėjimo taisyklių ir t. t. **CPK 314 straipsnis** nustato ribojimus pateikiant naujus įrodymus apeliacinės instancijos teisme, t. y. apeliacinės instancijos teismas atsisako priimti naujus įrodymus, kurie galėjo būti pateikti pirmosios instancijos teisme, išskyrus atvejus, kai pirmosios instancijos teismas nepagrįstai juos atsisakė priimti ar kai šių įrodymų pateikimo būtinybė iškilo vėliau (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-1-701/2016**, 51 punktas).
7. **CPK 306 straipsnio** 4 dalyje reglamentuojama naujų įrodymų pateikimo tvarka – jie turi būti pateikiami kartu su apeliaciniu skundu, nurodant motyvus, kodėl įrodymai nebuvo pateikti anksčiau. Naujų įrodymų apeliaciniame teisme pateikimas ne kartu su apeliaciniu skundu, o vėliau, be kita ko, gali reikšti apeliacinio skundo faktinio pagrindo (aplinkybių, kuriomis grindžiamas apeliacinio skundo dalykas) pakeitimą (papildymą). **CPK** 323 straipsnyje, reglamentuojančiame apribojimus keisti apeliacinio skundo dalyką ar pagrindą, įtvirtinta, kad, pasibaigus apeliacinio skundo padavimo terminui, keisti (papildyti) apeliacinį skundą draudžiama.
8. Apeliacinio skundo pagrindas gali būti tik tos faktinės aplinkybės, kurios buvo nurodytos pirmosios instancijos teismui, nes dėl skundžiamo teismo sprendimo pagrįstumo apeliacinės instancijos teismo gali būti sprendžiama tik vertinant tas aplinkybes, kurios buvo nurodytos pirmosios instancijos teismui. **CPK 306 straipsnio** 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad apeliacinis skundas negali būti grindžiamas aplinkybėmis, kurios nebuvo nurodytos pirmosios instancijos teisme. Ši nuostata, be kita ko, reiškia, kad įrodymai dėl aplinkybių, kurios nebuvo nurodytos pirmosios instancijos teisme, apeliacinės instancijos teismui netekitini, o jeigu tokie pateikiami, tai apeliacinės instancijos teismas atsisako juos priimti.
9. Kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad dalyvaujantys byloje asmenys bendriausia prasme neturi teisės teikti naujus įrodymus apeliacinės instancijos teisme. Toks draudimas – ribotos apeliacijos, būdingos civiliniam procesui, išraiška. Bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka paskirtis – neperžengiant apeliacinio skundo ribų, patikrinti pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą (**CPK 320 straipsnio** 1 dalis). Šio apeliaciam procesui keliamo tikslo įgyvendinimas būtų apskritas arba netgi apskritai taptų neįmanomas, jeigu dalyvaujantys byloje asmenys turėtų neribotą procesinę galimybę teikti apeliacinės instancijos teisme naujus įrodymus ir jais remtis. Todėl, siekiant pašalinti (ar sumažinti) tokių padarinių atsiradimo galimybę, proceso įstatymo lygmeniu ir yra įtvirtintas draudimas teikti, o kartu ir priimti, naujus įrodymus. Šis draudimas kartu užtikrina ir teisingų tikrumą bei apibrėžtumą, nes, užkirsdamas kelią remtis tokiais įrodymais, kurie negalavot pirmosios instancijos teisme, pašalina (ar sumažina) procesinės staigmenos sukūrimo dalyvaujantiems byloje asmenims galimybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-349-248/2019**, 19 punktas).
10. Kita vertus, kasacinis teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad draudimas priimti naujus įrodymus apeliacinės instancijos teisme nėra absoliutus. Pagal kasacinio teismo praktiką apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl kiekvieno naujo pateikto įrodymo, turi patikrinti ir įvertinti: ar buvo objektyvi galimybė pateikti įrodymus bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme; ar vėlesnis įrodymų pateikimas neužvilkins bylos nagrinėjimo; ar prašomi priimti nauji įrodymai turės įtakos sprendžiant šalių ginčą; ar šalis nepiktnaudžiauja įrodymų vėlesnio pateikimo teise (žr. pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. e3K-3-237-684/2019** 33 punktą). Taigi apeliacinės instancijos teismas, net nustatęs, kad įrodymas galėjo būti pateiktas pirmosios instancijos teisme, turi nustatyti, ar nėra sąlygų taikyti **CPK 314** straipsnyje išvardytas išimtis, ir šį įrodymą priimti. Teismas turi taikyti įstatymus, tik patikrė duomenimis nustatęs bylai svarbias faktines aplinkybes, todėl tuomet, kai nustatomas fakto klaidimas, gali būti priimami nauji sužinoti, išreikalauti įrodymai, jeigu šalis šia teise nepiktnaudžiauja (žr. pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-38-969/2015**; 2016 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-218-916/2016** 14 punktą).
11. Kasacinio teismo konstatuota, kad sprendžiant naujų įrodymų priėmimo apeliacinės instancijos teisme klausimą, be pirmiau įvardytų kriterijų, taip pat svarbu patikrinti ir įvertinti, ar naujai įrodymais nėra įrodinėjamos faktinės aplinkybės, kurios nebuvo nurodytos, tirtos ir vertintos pirmosios instancijos teisme (**CPK 306 straipsnio** 2 dalis), t. y. ar jais nesiekama paneigti kito ribotai apeliacijai užtikrinti nustatyto draudimo, kuris, kitaip negu draudimas teikti ir priimti naujus įrodymus, yra absoliutus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-349-248/2019**, 21 punktas).
12. Nagrinėjamoje byloje atsakovė kartu su apeliaciniu skundu pateikė naujus įrodymus, kurie nebuvo pateikti pirmosios instancijos teisme: VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų stacionaro 2021 m. vasario 23 d. epikrizę, kurioje nurodyta, jog šalių sūnus A. buvo hospitalizuotas 2021 m. vasario 1 d.; VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų stacionaro 2021 m. vasario 24 d. epikrizę, kurioje nurodyta, kad šalių sūnus A. buvo hospitalizuotas 2021 m. vasario 18 d.; Vaikų reabilitacijos skyriaus Druskininkų „Saulutė“ gydymo įstaigai procedūrų tvarkaraštį, kuriame nurodoma, jog A. buvo gydomas nuo 2021 m. vasario 18 d. iki 2021 m. kovo 12 d.; 5 nuotraukas; atsakovės 2021 m. kovo 1 d. charakteristiką iš darbovietės UAB „duomenys neskelbtini“. Atsakovė prašė teismo priimti šiuos naujus įrodymus, prašymą motyvuodama tuo, kad: dauginą įrodymų gavo po pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo; įrodymų nėra daug, jų pateikimas neužvilkins bylos nagrinėjimo, byla priskiriama šeimos bylą kategorijai; šie įrodymai patvirtina aplinkybes, jog ji rūpinasi vaiko sveikata ir stengiasi jį tinkamai auginti bei auklėti, taip pat patvirtina motinos ir vaiko ryšį nuo pat gimimo.
13. Atsakovė 2021 m. gegužės 7 d. apeliacinės instancijos teismui vėl pateikė naujus įrodymus, kurie nebuvo pateikti pirmosios instancijos teisme: 2021 m. balandžio 12 d. išrašą iš www.pacientas.esveikata.lt sūnaus dantų gydymo plano kopijas, iš kurių matyti, kad atsakovė su sūnumi 2021 m. balandžio 12 d. lankėsi odontologijos kabinete; 2021 m. balandžio 20 d. vaizdo įrašą, kuriame užfiksuotas šalių ginčas dėl buto. Atsakovė prašė teismo priimti šiuos įrodymus, prašymą motyvuodama tuo, kad jie patvirtina: atsakovės rūpinimąsi sūnaus sveikata; tai, kad 2021 m. balandžio 21 d. vykusio būtinio konflikto metu iškovojo panaudojo psichologinį ir emocinį smurtą prieš atsakovę, taip pat iškovojo ketinimus dėl atsakovės šiuo metu užtikrto teise valdomo buto.
14. Apeliacinės instancijos teismas atsisakė priimti atsakovės pateiktus naujus įrodymus, tokį savo sprendimą motyvuodama tuo, kad: atsakovė nepagrindė būtinumo šiuos įrodymus teikti apeliacinės instancijos teismui; visos teikiamose naujuose įrodymuose fiksuotos aplinkybės datuotos jau po bylos nagrinėjimo iš esmės pirmosios instancijos teisme pabaigos; atsakovė nenurodo jokių aplinkybių, kurios jai trukdė tokio pobūdžio ir turinio įrodymus teikti pirmosios instancijos teismui.
- 15.

Atsakovė kasaciniam skunde teigia, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai atsisakė priimti atsakovės teiktus naujus įrodymus, atsisakydamas juos priimti nepasakė dėl jų svarbos sprendžiant šalių ginčą.

16. Teisėjų kolegija, vertindama šiuos kasacinio skundo argumentus, konstatuoja, kad atsakovė, apeliacinės instancijos teismui pateikdama naujus įrodymus, nenurodė aiškių motyvų, pagrindžiančių, kodėl šie įrodymai nebuvo pateikti bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Pagrįstu pripažintinas apeliacinės instancijos teismo argumentas, kad atsakovė nepagrindė būtinumo šiuos įrodymus teikti apeliacinės instancijos teismui. Didžiosios dalies šių įrodymų (įrodymų iš ligoninės, reabilitacijos skyriaus, www.pacientas.esveikata.lt, dalis nuotraukų, vaizdo įrašas) duomenys yra apie aplinkybes, susiklosčiusias po bylos išnagrinėjimo iš esmės pirmosios instancijos teisme, todėl savaime negalintys paneigti pirmosios instancijos teismo išvadų. Dėl kitos dalies atsakovės apeliacinės instancijos teismui teiktų įrodymų (atsakovės charakteristika iš darbovietės, kaip tokia, ir ankstesnio laikotarpio nuotraukos) spėjstina, kad jie galėjo būti pateikti bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad atsakovė nenurodo jokių aplinkybių, kurios jai trukdė tokio pobūdžio ir turinio įrodymus teikti pirmosios instancijos teismui. Ši apeliacinės instancijos teismo išvada kasacinio skundo nėra ginčijama, jame, kaip ir apeliaciniame skunde, taip pat nėra nurodyta jokių motyvų, kodėl šie įrodymai nebuvo pateikti bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, taip pat motyvų, pagrindžiančių, jog šių įrodymų pateikimo būtinybė iškilo vėliau. Kasaciniam skunde, kaip ir apeliaciniame skunde, taip pat nepagrindžiama, kad pastarųjų teiktų naujų įrodymų įrodomoji vertė yra svari ar esminė. Tokių motyvų neuromdymas, kai pastarųjų aptariamų įrodymų nepateikimo pirmosios instancijos teismui objektyvių priežasčių bylos duomenys nepagrindžia, atsižvelgus į šių įrodymų sąsajumą su ginčijamomis aplinkybėmis ir jų įrodomąją reikšmę, sudarė pagrindą apeliacinės instancijos teismui atsisakyti priimti šiuos įrodymus. Pažymėtina, kad atsakovė 2021 m. gegužės 7 d. naujus įrodymus (įrodymai iš www.pacientas.esveikata.lt, vaizdo įrašas) apeliacinės instancijos teismui pateikė jau pasibaigus apeliacinio skundo padavimo terminui (**CPK 323 straipsnis**). Pastarųjų įrodymų pateikimas, be kita ko, vertintinas ir kaip apeliacinio skundo faktinio pagrindo (aplinkybių, kuriomis grindžiamas apeliacinio skundo dalykas) papildymas. Pirmiau jau minėta, kad, pasibaigus apeliacinio skundo padavimo terminui, keisti (papildyti) apeliacinį skundą draudžiama. Pažymėtina ir tai, kad kasacinio skundo nėra ginčijama apeliacinės instancijos teismo apibendrinta išvada dėl visų atsakovės pateiktų naujų įrodymų vertinimo, t. y. jog visos teikiamose naujuose įrodymuose fiksuotos aplinkybės datuotos jau po bylos nagrinėjimo iš esmės pirmosios instancijos teisme pabaigos.
17. Remdamasi pirmiau nurodytais argumentais, teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacinio skundo argumentais nepagrindžiama, jog apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai atsisakė priimti atsakovės teiktus naujus įrodymus, pažeidė **CPK 314** straipsnį.

Dėl nepilnametio vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo tėvams gyvenant skiriam

18. Vienas esminių tėvų valdžios (globos teisių) elementų – teisė nustatyti vaiko gyvenamąją vietą (**CK 3.168, 2.14** straipsniai). Šios teisės įgyvendinimas glaudžiai susijęs su geriausių vaiko interesų užtikrinimu, tinkamos jo vystymuisi materialinės, socialinės, psichologinės aplinkos nustatymu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. e3K-3-277-969/2019**, 22 punktas).
19. Visus klausimus, susijusius su vaikų auklėjimu, sprendžia abu tėvai tarpusavyje susitarimu (**CK 3.165 straipsnio** 3 dalis), nes vaikai saugumui ir ugdomui užtikrinti reikalingas tėvų bendradarbiavimas tarpusavyje ir su vaiku, todėl tik tėvų tarpusavyje rastas sprendimas, kaip geriausiai auklėti vaiką, galės būti geranoriškai vykdomas ir geriausiai atitiks vaiko interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-16-706/2016**, 13 punktas). Tuo atveju, jeigu tėvai nevisitaria, ginčijamą klausimą sprendžia teismas (**CK 3.165 straipsnio** 3 dalis). Vienas iš tokių teismo kompetencijai priskirtinų spresti klausimų – vaiko gyvenamosios vietos nustatymas, kai tėvai gyvena skirtingose ir nesutaria, su kuriuo jų turėtų gyventi nepilnametis vaikas (**CK 3.169 straipsnio** 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. e3K-3-277-969/2019**, 23 punktas).
20. Teismai, sprenddami klausimą dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, turi išaiškinti ir nustatyti tiek vaiko norus ir pažiūras, tiek kiekvieno iš tėvų galimybes ir pastangas užtikrinti teisės normose įtvirtintą pagrindinių vaiko teisių ir pareigų įgyvendinimą, panaudojant ir valstybės teikiamą paramą, taip pat kiekvieno iš tėvų šeimos aplinkos sąlygas, kuriomis vaikai teiks gventi, nustatčius jo gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų. Esminis kriterijus, lemiantis teismo išvados dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo ar jo pakeitimo, – vaiko interesai. Jis grindžiamas nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų garantuojamų prioritetinės vaiko teisės bei interesų apsaugos ir gynyimo principu (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalis, **CK 3.3 straipsnio** 1 dalis, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punktas), kuris reiškia, kad, sprendžiant visus su vaikais susijusius klausimus, visų pirma turi būti atsižvelgiama į jų interesus.
21. Kasacinio teismo pažymėta, kad teismo sprendimas dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo neįgyja *res judicata* (teismo galutinai išspręstas klausimas, t. y. draudimas pareikšti tapatų ieškinį) galios – pasikeitus aplinkybėms ar viename iš tėvų, su kuriuo buvo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, atidavus vaiką auginti ir gyventi kartu su kitais asmenimis, antrasis iš tėvų gali reikšti pakartotinį ieškinį dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo (**CK 3.174 straipsnio** 4 dalis). Pareiškėto ieškinį dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo, reikia įrodyti, kad iš esmės pasikeitė aplinkybės, dėl kurių buvo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta su vienu iš tėvų ar vaikas buvo atiduotas gyventi kartu su

kitaip asmenimis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-308/2014](#); 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-277-969/2019](#), 25 punktas).

22. Koks aplinkybių, dėl kurių buvo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta su vienu iš tėvų, pasikeitimas vertintinas kaip esminis, t. y. sudarantis pakankamą pagrindą spresti klausimą dėl vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konkrečiai neapibrėžiama, tačiau pateikiama jų pavyzdžių: tėvo, su kuriuo gyvena vaikas, elgesio, materialiosios padėties pasikeitimas, pablogėjęs vaiko auklėjimas, kito iš tėvų materialiosios padėties pagerėjimas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. kovo 19 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-334/2001); vaiko norų pasikeitimas (atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandumą) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 5 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-207/2003); kitos aplinkybės, dėl kurių esminio pasikeitimo sprendžiamą kiekvienoje konkrečioje byloje.
23. Kasacinio teismo praktika vaiko gyvenamosios vietos nustatymo klausimu orientuoja teismus, nagrinėjant bylas dėl vaikų, vadovautis išimtinai vaiko interesais, kuriuos kiekvienoje nagrinėjamoje byloje būtina individualizuoti (Jungtinii Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalis, [CK 3.3 straipsnio](#) 1 dalis, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-6/2004; 2005 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-176/2005; 2006 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-320/2006](#) ir kt.). Juos pirmiausiai nulemia teigama vaiko, kaip sveikos, dorovingos, tvirtos bei intelektualios asmenybės, raida, jo poreikiai turėti saugią asmeninę (tiek fizinę, tiek socialinę prasmę) aplinką, kurioje jis galėtų būti, užsiminti pagal amžių jam reikalingais dalykais, ugdytis, lavintis ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-483-611/2020](#), 61 punktas).
24. Pažymėtina, kad tais atvejais, kai reikalaujama nustatyti vaiko gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų, su kuriuo vaikas iki reikalavimo pareiškimo kartu negyveno, keičiant vaiko šeimos aplinką būtina nustatyti, jog esanti aplinka jam tapo nesaugi, nebeatitinkanti reikalavimų sveiko vaiko normaliam vystymuisi, o tokia aplinka jam būtų sukurta pakeitus vaiko gyvenamąją vietą nustatant ją su kitu iš jo tėvų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-320/2006](#); 2008 m. spalio 22 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-506/2008](#); 2010 m. vasario 1 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-24/2010](#)).
25. Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad sprendžiant ginčą dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, būtina įvertinti aplinką, kurioje vaikas gyvena teismo sprendimo priėmimo momentu, jos tinkamumą vaiko vystymuisi, ir nustatyti, ar yra būtinas vaiko interesams šios aplinkos keitimas. Vaiko gyvenamosios vietos pakeitimas turi būti pateisinamas ir būtinas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-320/2006](#); 2008 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-506/2008](#); 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-153/2013](#)). Aplinkos, kurioje gyvena vaikas, stabilumas yra reikšmingas vaiko psichologinei būklei įtaką turintis veiksnys, todėl kai vaikas daugiau kaip vienerius metus gyvena tam tikroje aplinkoje, jos pakeitimą galinys būti turi įvertinama ypač atidžiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-277-969/2019](#), 27 punktas).
26. [CK 3.177](#) straipsnyje nustatyta, kad teismas, nagrinėdamas ginčus dėl vaikų, privalo išklausti vaiką, sugebantį išreikšti savo pažiūras, ir išsiaiškinti vaiko norus. Pagal [CPK 380](#) straipsnio 1 dalį, kai sprendžiamas bendrąsias kuris su vaiku susijęs klausimas, vaikas, sugebančis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklaustas tiesiogiai, o jei tai neįmanoma, – per atstovą; priimant sprendimą turi būti atsižvelgta į vaiko nuomonę, jei tai neprieštarauja paties vaiko interesams.
27. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad tiek nacionaliniai, tiek tarptautiniai teisės aktai įtvirtina nuostatą, kad, sprendžiant ginčus dėl vaikų, būtina išsiaiškinti vaiko pažiūras ir norus į jėgą liečiančių klausimų, nepriklausomai nuo vaiko amžiaus, svarbu, kad vaikas sugebėtų suformuluoti savo pažiūras. [CK](#) ir Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje yra nustatytos kelios sąlygos vaikui dalyvauti ginant savo paties teises: pirma, visais su jo interesais susijusiais klausimais vaikas, gebantis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklaustas tiesiogiai, o jei tai neįmanoma, – per atstovą; antra, į vaiko norus būtina atsižvelgti, jei tai neprieštarauja paties vaiko interesams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-483-611/2020](#), 86, 87 punktai).
28. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad Vilniaus miesto apylinkės teismas 2017 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu nutraukė šalių santykius bendru sutikimu ir patvirtino šalių sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių. Pagal šalių sutarties 2.1 punktą, šalių dukters E. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) ir sūnūs A. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) gyvenamoji vieta nustatyta su atsakove. Pagal sutarties 3.1, 3.2, 3.3, 3.3.1, 3.3.2 punktus, atsakovė įsipareigojo suteikti iškovui neribotą teisę bendrauti su vaikais; dalyvauti juos auklėjant, laikantis geros moralės normų; geranoriškai bendradarbiauti užtikrinant vaikų išlaikymą, ugdymą, išsilavinimą, sveikatingumą ir vaikų kitų protinių poreikių tenkinimą. Šalys susitarė, jog iškovas turi teisę bendrauti su vaikais kiekvieną dieną, konkrečių bendravimo su vaikais laiką ir vietą suderinus bendru susitarimu. Atsižvelgdamos į tai, kad sutarties sudarymo metu analogiško dviejų kambarių buto, esančio *(duomenys neskelbtini)*, nuoma per mėnesį kainavo 400 Eur, šalys susitarė, kad iškovas skiria išlaikymą vaikams: nustatydamas vaikams ir atsakovei užfukant butui ir jame esantiems kilnojamsiems daiktams, nurodytiems sutarties 5 skirsnyje (išskys 5.1.1, 5.2 punktuose), iki abiejų vaikų pilnametystės; kas mėnesį iki einamojo mėnesio 15 d. mokėdamas atsakovei vaikų išlaikymui po 30 Eur iki vaikų pilnametystės. Iškovas, vykdydamas sutarties 3.4 punktą, išsiskrausė iš minėto buto ir iki šiol gyvena savo tėvų name, esančiame *(duomenys neskelbtini)*.
29. Ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydamas pakeisti šalių vaikų gyvenamąją vietą, ją nustatant su ieškovu. Ieškovas nurodė, kad vaikas gyvena su atsakove tapo nesaugu, atsakovė nesirūpina vaikų mylima, sveikata, raida, ugdymu, naktnimis vedasi į namus svetimus vyrus, palieka vaikus raktiniais, perkelia savo pareigas penkioletis vaikui dukteriai, iki nu 2020 m. gegužės 27 d. gyvena su ieškovu ir jo tėvais, jo tėvams priklausančiame gyvenamajame name, kategoriškai atsisako gyventi su motina, ieškovo sveikata, garboms pajamos, darbo pobūdis ir aplinka geriau užtikrinti šalių vaikų poreikius ir interesus. Atsakovė nesutiko su ieškiniu. Priešieškiniu prašė atskirti vaiką nuo ieškovo dėl jo ligos – paranoidinės šizofrenijos, kadangi ieškovo psichinė būklė nėra stabilus, po santuokos nutraukimo jo sveikata nėra pagerėjusi, ieškovo darbingumo lygis yra 40 proc., jis yra bedarbis, ieškovi pačiam reikalinga nuolatinė kiti asmenų priežiūra ir pagalba, todėl jis negali rūpintis vaikais. Be to, pagal [CK 3.269 straipsnio](#) 8 punktą, vaiko globėjų negali būti asmenys, sergantys psichinėmis ligomis (F.20).
30. Pirmosios instancijos teismas sprendimų ieškini patenkino, o priešieškini atmetė. Teismas tenkino ieškini, nes, įvertinęs bylą surinktus įrodymus ir nustatytas bylos aplinkybes, be kita ko, padarė išvadą, kad: atsakovės suvokimas ir teisės į asmeninį gyvenimą įgyvendinimas rodo atsakovės atsiliepimą požiūrių į vaikų auklėjimą ir yra netinkamas vaikų raidai; atsakovė nesirūpina vaikų mylima, sveikata, raida, ugdymu, palikdavo vaikus vienus namuose, t. y. mažumetį A. palikdavo priežiūrei nepilnametę E., o grįždavo vidurnaktį, naktį, ryte; ieškovo aplinka vaikams yra palanki; atsakovei ignoruojant specialistų bei ieškovo iniciatyvas, teigiant, jog niekas jai negali nurodinti, kaip reikia rūpintis vaikais, egzistuojant aplinkybėms, jog atsakovė neleidžia iškovui bendrauti su sūniumi, o pastarasis nemoka kalbėti (taria garsus ir sunkiai kartoja kitą jam sakomus žodžius) ir, esant jam nepalankioms aplinkybėms, dėl amžiaus bei konstatuotų raidos sutrikimų negalėtų niekam apie tai pasakyti, ir nežinia, kada jis pradės kalbėti, šalių sūnūs gyvenamoji vieta turi būti pakeista su ieškovu, atsakovei užtikrinant nuolatinį bendravimą su sūniumi. Teismas atmetė priešieškį, nes padarė išvadą, kad byloje esantys rašytiniai įrodymai, gydytojos parodymai paneigia atsakovės reikalavimo pagrįstumą.
31. Byla apeliacine tvarka išnagrinėta pagal atsakovės apeliacinį skundą, kurio įneginę pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuriomis nepilnametės dukters E. gyvenamoji vieta nustatyta su ieškovu, dukteriai priteistas išlaikymas, nustatyta šalių bendravimo su nepilnametėmis vaikais tvarka, atmetas priešieškis.
32. Apelacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą. Apelacinės instancijos teismas pripažino pagrįstomis pirmosios instancijos teismo išvadą, taip pat konstatavo, kad: atsakovė stokoja socialinių įgūdžių vaiko sveikatos priežiūros ir ugdymo klausimais, turi netinkamą suvokimą apie vaikų auklėjimą ir ugdymą, rūpinimąsi vaikais, saugios ir visavertės aplinkos jų raidai kūrimą, kurio ir vadovaujasi augdama nepilnametis vaikas; nors A. yra prisiršęs prie motinos, tačiau nagrinėjamu atveju nustatytos jo sveikatos priežiūra, ugdymu, raidai neįgiamą poveikį darančios aplinkybės turi didesnę neigiamą reikšmę vaiko vystymuisi; A. puikiai leidžia laiką su ieškovu, nepatiria streso ilgalaikio išvykų (be motinos) metu; atsakovės savojie elgesio vertinimas parodo jos požiūrį į tinkamą, nežaligą aplinką vaikui, charakterizuoja ją kaip motiną, kuri negeba atiboti ir derinti savo teisės į asmeninį gyvenimą ir tinkamas bei saugios aplinkos vaikams užtikrinimą; atsakovės suvokimas ir teisės į asmeninį gyvenimą įgyvendinimas yra netinkamas vaikų raidai bei nesaugus mažamečiam vaikui; sūnūs A. turi gerą emocijų ryšį ir su tėvu, o nustatyta bendravimo tvarka, jei jos bus nuosekliai laikomasi, užtikrins bemiuko bendravimą tiek su tėvu, tiek su jo motina, o tai reikiška, kad sukurs šeimos aplinkos ir šeimos ryšių išsaugojimą ir santykių palaikymą, vaiko poreikių, atitinkančių jo amžių, vystymąsi, gebėjimus, tenkinimą, fizinį ir psichinį saugumą, vaiko teises į sveikatą bei kitus vaiko poreikius įgyvendinimą; nustatant A. gyvenamąją vietą su ieškovu, sudaroma galimybė nuolat bendrauti su seserimi, kuri jau gyvena kartu su tėvu ir kuri nuolat rūpinosi broliu gyvendama kartu su motina, šio emocinio ryšio išsaugojimas ir santykių palaikymas laikytinas svarbiu veiksniu vaiko gyvenamosios vietos keitimui atveju.
33. Atsakovės kasaciniam skunde nurodyta, kad bylą nagrinėjė teismai, nusprenddami pakeisti nepilnametę vaiko gyvenamąją vietą, pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų apsaugos konvencijos, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos, [CK](#), Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo normas, taip pat netinkamai vertino įrodymus, taip pažeisdami [CPK 178–184](#) straipsnių nuostatas ir nukrypdami nuo suformuotos kasacinio teismo praktikos. Kasacinio skundo argumentai apie teismų padarytus materialiosios teisės normų pažeidimus grindžiami tuo, kad teismai netinkamai nustatė ir įvertino faktines bylos aplinkybes, o tam tikrų reikšmingų aplinkybių netyrė, nenustatė ir neįvertino.
34. [CPK 347 straipsnio](#) 1 dalies 3 punkte įtvirtintas reikalavimas kasaciniame skunde nurodyti išsamius teisius argumentus, kurie patvirtintų [CPK 346](#) straipsnyje nurodytų kasacijos pagrindų būvimą, reikiška, kad kasaciniame skunde nurodyti kasacijos pagrindai turi būti siejami su kasacinio skundo skundžiamą apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo motyvų ir teisiųjų argumentų klaidų ar pažeidimų atskleidimu. Kai kasatorius kasaciniame skunde nurodo kasacijos pagrindą, tačiau nepateikia jį patvirtinančių teisiųjų argumentų arba pateikia atitinkamus argumentus, tačiau jų nesiejia su konkrečiu kasacijos pagrindu, kasacinis skundas laikytinas netinkamai motyvuotu ir neatitinkančiu [CPK 347 straipsnio](#) 1 dalies 3 punkto reikalavimų. Kasacinio teismo teisiųjų atrankos kolegijos padarytas kasacinio skundo apibendrinimas vertinamas (kaip atitinkantis įstatymo reikalavimus) ne visada reikiška, kad kiekvienas skundo argumentas ar jų grupė atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus – suformuluojama kasacinio nagrinėjimo dalyka. Detalų skundo argumentų vertinimą atlieka bylą kasacine tvarka nagrinėjanti teisiųjų kolegija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-373/2013](#)).
35. Atsižvelgus į tokius atsakovės kasacinio skundo argumentus darytina išvada, kad jais iš esmės keltami klausimai, susiję su įrodymų vertinimu, faktinių bylos aplinkybių nustatymu ir jų įvertinimu. Teisiųjų kolegija pažymi, kad kasacinis teismas nenustato ir nesprenžia iš naujo dėl faktinių bylos aplinkybių, o pasisako tik iš esmės, susijusių su teisės aiškinimu ir taikymu. Dėl to nagrinėjamu atveju teisiųjų kolegija pasisako dėl pirmiau nurodytų kasacinio skundo argumentų tuo aspektu, ar teismai tinkamai aiškino ir taikė įrodymų vertinimo taisykles, nustatė ir įvertino turinčias reikšmės bylai išspręsti aplinkybes.
36. [CPK 176 straipsnio](#) 1 dalyje nurodyta, kad įrodinėjimo tikslas – teismo įsitikinimas, pagrįstas byloje esančių įrodymų tyrimu ir įvertinimu, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja. Pagal [CPK 178](#) straipsnį šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atskirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių [CPK](#) nustatyta tvarka nereikia įrodinėti. [CPK 185 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtinta, jog teismas įvertina byloje esančius įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais.
37. Civilinėje byloje reikšmingas aplinkybės (įrodinėjimo dalyka) teismas nustato, remdamasis įrodymais. Įrodymai – civilinėje byloje reikšmingi faktiniai duomenys, gauti [CPK 177](#) straipsnio 2 dalyje išvardytomis įrodinėjimo priemonėmis ir [CPK](#) bei kitų įstatynų ir norminių aktų nustatyta tvarka. Pagal [CPK 177 straipsnio](#) 2 dalį faktiniai duomenys nustatomi šiomis priemonėmis: šalių ir trečiųjų asmenų (tiesiogiai ar per atstovus) paaiškinimais, liudjuto parodymais, rašytiniais įrodymais, daktiniais įrodymais, apžiūrų protokolais, ekspertų išvadomis, nuotraukomis, vaizdo ir garso įrašais, padarytais nepažeidžiant įstatymų, ir kitomis įrodinėjimo priemonėmis.
38. Nuosekliai ir išplėtoje kasacinio teismo praktikoje dėl įrodymų tyrimo ir vertinimo nurodoma, kad faktą galima pripažinti įrodytu, jeigu byloje esančių įrodymų, kuriuos visapusiškai įvertino teismas, pagrindu susiformuoja teismo įsitikinimas, kad faktas buvęs; reikia įvertinti kiekvieną įrodymą ir įrodymų visumą; išvados dėl įrodinėjimo dalyko įrodintinumo turi būti logiška pagrįstos byloje surinktais duomenimis; teismas gali konstatuoti tam tikros aplinkybės būvimą ar nebūvimą, kai tokiai išvadai padaryti pakanka byloje esančių įrodymų; įrodymų pakankamumas byloje reikiška, kad jie tarpusavyje neprieštarauja vieni kitiems ir jų visuma leidžia padaryti pagrįstą išvadą apie įrodinėjamo faktinių aplinkybių būvimą; įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklės pagal įstatymą nereikalauja, kad visi prieštaravimai būtų pašalinti (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-42-684/2019](#) 30 punkta). Įrodymų vertinimas turi būti grindžiamas įrodymų lygybės principu, laikantis nuostatos, kad visi įrodymai turi vienokią ar kitokią įrodymą vertę ir kad ne vieno negalima nemotyvuoti atimti ar laikyti svarbiau, išskyrus įstatyme nurodytas išimtis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-495/2014](#); 2016 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-478-415/2016](#), 18 punktas). Įrodinėjimas civiliniame procese turi savo specifiką – nenustatyta, kad teismas gali daryti išvadą apie tam tikrų faktų būvimą tik tada, kai dėl jų egzistavimo absoliučiai nėra abejonių; išvadą apie faktų būvimą teismas civiliniame procese gali daryti ir tada, kai tam tikros abejonės dėl fakto buvimo išlieka, tačiau byloje esančių įrodymų visuma leidžia manyti esant labiau tikėtina atitinkamą faktą buvus, nei jo nebuvus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-304/2008](#); 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-101/2009](#); kt.). Reikalavimas vertinti įrodymus, vadovaujantis vidiniu įsitikinimu, yra teismo nepriklausomumo principo išraiška, nes nurodymai teismai, kaip vertinti vieną ar kitą įrodymą, neleistini. Dėl to atvejais, kai šalys nurodytos aplinkybės, argumentai nepripažinti įrodymais, savaime neleidžia daryti išvados, kad bylos nagrinėjimo metu teisme buvo padaryta [CPK 176](#), 185 straipsnių pažeidimų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 27 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-243/2010](#); kt.).
39. Nagrinėjamoje byloje atsakovė, kasaciniam skunde teigdamą, kad teismai pažeidė [CPK 178–184](#) straipsnių nuostatas, skunde nenurodo jokių tokių teiginį pagrindžiančių argumentų, todėl teisiųjų kolegija aptariamą kasacinio skundo teiginį vertina kaip neargumentuotą ir nepagrįstą.
40. Kasaciniam skunde teigdamą, kad teismai netinkamai vertino įrodymus ir jų visumą, taip pažeisdami [CPK 185 straipsnio](#) nuostatas ir nukrypdami nuo suformuotos kasacinio teismo praktikos, kad teismas turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodymą reikšmę, bet ir įrodymų visumą, ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadą apie tam tikrų įrodinėjimo dalyko konkrečioje byloje esančių faktų būvimą ar nebūvimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-98/2008](#); 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-428/2010](#); 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-340/2011](#)), taip pat teismas, vertindamas įrodymus, turi vadovautis ne tik įrodinėjimo taisyklėmis, bet ir logikos dėsniais, pagal vidinį įsitikinimą padaryti nešališkas išvadas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-129/2008; 2008 m. rugėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-439/2008; kt.). Atsakovė šiuos savo teiginius grindžia tuo, kad teismai, ant atsakovės, savo argumentus dėl neigiamos aplinkos šalių sūnūs atsidarė grindinė neobjektyvumą ir logikai klaidingai, kokie įrodymai teismo buvo įvertinti pažeidžiant jų vertinimo taisykles ir kuo pasireiškė tokys pažeidimas (įrodymų įrodymų reikšmę, patikimumas, pakankamumas, leistinumas, prieštaravimas ar kt.), kokiais įrodymais teismas nepagrįstai rėmėsi arba kokius nepagrįstai atmetė ir kodėl, kokie byloje surinkti įrodymai, vadovaujantis įrodymų vertinimo taisyklėmis, teikė pagrindą teismui rentis tais įrodymais, kuriuos šis atmetė, ir nesirėmė tais, kuriais teismas grindė savo išvadas. Kasaciniame skunde cituojami Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 15 d. nutartys civilinėje byloje [Nr. 3K-3-98/2008](#), 2010 m. lapkričio 2 d. nutartys civilinėje byloje [Nr. 3K-3-428/2010](#), 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartys civilinėje byloje [Nr. 3K-3-340/2011](#), 2008 m. vasario 26 d. nutartys civilinėje byloje [Nr. 3K-3-129/2008](#), 2008 m. rugėjo 30 d. nutartys civilinėje byloje [Nr. 3K-3-439/2008](#) pateikti išaiškinimai dėl [CPK 185 straipsnio](#) aiškinimo ir taikymo, tačiau nepateikia jokių argumentų, pagrindžiančių, kad bylą nagrinėjė teismai skundžiamuose procesiniuose sprendimuose nukrypo nuo tokios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos.
41. Atsakovė, nesutikdama su teismų atliktu įrodymų vertinimu, nepagrindžia kasaciniame skunde nurodomų teismų padarytų proceso teisės normų pažeidimų, reglamentuojančių įrodymų vertinimą, ar nukrypimo nuo kasacinio teismo praktikos, o tiesiog pateikia savo nuomonę dėl faktinių bylos aplinkybių, siekdama, kad byloje pateiktų įrodymų pagrindu būtų nustatytos kitos faktinės aplinkybės, nei tai padarė bylą nagrinėjė teismai. Teisiųjų kolegija nusprendžia, kad ieškovo nepagrįsdė savo teiginį, jog bylą nagrinėjė teismai netinkamai įvertino byloje esančius įrodymus, o bylos medžiaga patvirtina, kad teismai rėmėsi byloje pateiktų įrodymų visuma, teismo išvados dėl įrodinėjimo dalyko įrodintinumo yra logiška pagrįstos byloje surinktais duomenimis ir nešališkos, todėl teismai proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodymų vertinimą, nepažeidė ir nenukrypo nuo šio aspektu aktualios kasacinio teismo praktikos ([CPK 185](#) straipsnis).

42. Atsakovės kasacinio skundo teiginį, jog teismai procesiniuose sprendimuose motyvuoti nenurodė, kodėl tikslinga keisti nepilnametę A. gyvenamąją vietą, teisėjų kolegija pripažįsta nepagrįstu, nes konstatuoja, kad teismų procesiniuose sprendimuose yra nurodyti išsamūs motyvai, teisiniai ir faktiniai argumentai (be kita ko, žiūrėti šios nutarties 72, 74 punktus), kuriais teismai pagrindė savo išvadas dėl nepilnametės šalių sąnaus gyvenamosios vietos pakeitimo.
43. Vertindama kasacinio skundo argumentą, kuriuo teigiama, kad 2020 m. gegužės 26–27 d. aplinkybės, susijusios su pasikviestu svečiu, negali būti vertinamos kaip iš esmės pasikeitusi aplinka, sukelianti nesaugumą sūnui, teisėjų kolegija nurodo, kad, kaip matyti iš skundžiamų teismų procesinių sprendimų turinio, teismai savo išvadą, kad aplinka šalių nepilnametėms sūnui tapo nesaugi, grindė ne tik nustatytais 2020 m. gegužės 26–27 d. aplinkybėmis, bet ir atsakovės šių aplinkybių suvokimu ir vertinimu. Dėl to šis kasacinio skundo argumentas vertintinas kaip teisiskai nereikšmingas.
44. Atsakovės kasacinio skundo teiginį, jog nors teismo sprendime išsamiai aptariama, kaip atsakovės elgesys gali kenkti dukteriai (netinkama mityba, nepakeliamas į mokyklą ir t. t.), tačiau byloje nėra jokių aplinkybių, kurios patvirtintų, kad atsakovė netinkamai rūpinasi sūnumi, teisėjų kolegija pripažįsta nepagrįstu, nes konstatuoja, kad teismų procesiniuose sprendimuose yra nurodytos nustatytos faktinės aplinkybės, kurių pagrindu teismai padarė išvadą, jog atsakovė nesirūpino sūnaus mityba, sveikata, raida, ugdymu, palikdavo vaikus vienus namuose, t. y. mažametį sūnų palikdavo prižiūrėti nepilnametei dukteriai, o grįždavo vidurnaktį, naktį, ryte.
45. Iš skundžiamų teismų procesinių sprendimų turinio matyti, kad juose nurodyti išsamūs teisiniai ir faktiniai argumentai, kuriais teismai grindė savo išvadas, todėl teisėjų kolegija pripažįsta nepagrįstu kasacinio skundo teiginį, jog teismai nenurodė nė vieno konkretaus argumento, kodėl A. tapo nesaugu gyventi su motina. Kasacinio skundo argumentai, atsižvelgus į teismų procesinių sprendimų turinį, vertintini kaip nepagrindžiantys skundo teiginio, jog teismai nepilnametės vaiko gyvenamosios vietos pakeitimą siejo labiau su atsakovės nubaudimu už netinkamą elgesį, bet ne su vaiko geriausiais interesais ir ne su aplinkos nesaugumu.
46. Kaip matyti iš skundžiamų teismų procesinių sprendimų turinio, bylą nagrinėję teismai tyrė, nustatė ir įvertino faktines aplinkybes, susijusias su šalių nepilnametės sūnaus prisiršimu prie kiekvieno iš tėvų ir sesers, šalių dorovinėmis ir kitokiais asmenybės bruožais, požiūriu į sūnaus auklėjimą ir vystymąsi, dalyvavimu jį išlaikant, prižiūrint rūpinantis jo raida, pasiekimais, sveikatos priežiūra iki ginčo atsiradimo, galimybėmis sudaryti jam tinkamas gyvenimo, auklėjimo ir vystymosi sąlygas ir kt., aplinkos pasikeitimo poveikio sūnaus emocinei ir psichologinei būsenai, ir jų pagrindu padarė išvadą, kad vaiko sveikatos priežiūra, ugdymui, raidai neigiamą poveikį darančių aplinkybių eliminavimas, pakeičiant vaiko gyvenamąją vietą, labiau atitinka vaiko interesus, nei stabilios vaiko aplinkos gyvenant su atsakove išsaugojimas, ir toks jo gyvenamosios vietos pakeičimas yra būtinas. Tokia teismų išvada, teisėjų kolegijos vertinimu, atitinka nustatytas faktines bylos aplinkybes. Dėl to atsakovės kasacinio skundo teiginiai, kuriais nurodoma, kad esą teismai nurodė aplinkybių nenustatė ir nevertino, pripažintini nepagrįstais.
47. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismai sprendimu atmetė atsakovės priešiškinio reikalavimą dėl vaikų atkyrimo nuo ieškovo dėl jo ligos – paranodinės šizofrenijos. Teismai nustatė, kad šalių dukrė nuo 2020 m. gegužės 27 d. gyvena su ieškovu, šis užtikrina visus mergaitės poreikius. Teismai rėmėsi byloje kaip liudytojos apklaustos ieškovo nuo 2009 m. gydančios gydytojos psichiatrės, psichoterapeutės parodymais, kuri nurodė, kad: ieškovo nuo 2015 m. konstatuota medikamentinė remisija; jis rūpinosi sveikata, buvo ir yra kritiškas savo sveikatai, atvyksta nustatytu laiku į konsultacijas, gali suprasti sveikatos pasikeitimą; socialinių įgūdžių ieškovo nebuvo praradęs, jam nereikia socialinės reabilitacijos; gebėjimą rūpintis vaikaiš lemia ne diagnozė, o socialiniai įgūdžiai; ieškovas galėtų rūpintis vaikais; turėdami tokią diagnozę kaip ieškovo žmonės gyvena visavertį gyvenimą, auginą vaikus, net kai abiem pacientams nustatyta tokia diagnozė; 2019 m. ieškovas buvo stebimas stacionare dėl darbingumo lygio nustatymo; ieškovo sveikatos būklė nekelia jokių įtarimų. Teismai konstatavo, kad byloje nėra jokių objektyvių duomenų dėl neadekvataus atsakovo elgesio, kuris kenktų šalių vaikams. Atsakovė apeliaciniu skundu neskundė šios pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies, neginčijo atmetant jos priešiškinio reikalavimą teismo nustatytą faktinių aplinkybių. Pirmosios instancijos teismai, sprendžiamas dėl ieškovo reikalavimo pakeisti šalių sūnaus gyvenamąją vietą, konstatavo, kad ieškovo aplinka vaikams yra palanki. Apelacinės instancijos teismai sutiko su tokia pirmosios instancijos teismo nustatyta aplinkybe. Taigi bylą nagrinėję teismai tyrė, nustatė ir įvertino faktines aplinkybes, susijusias su ieškovo sveikatos būkle, galimybėmis užtikrinti sūnaus interesus, saugios aplinkos jam sukūrimą, todėl teisėjų kolegija nepagrįstais pripažįsta atsakovės kasacinio skundo teiginius, kuriais nurodoma, kad esą teismai nesiaiškino ieškovo, kuris nuo 2017 m. sūnaus gyvenime dalyvauja tik periodiškai, be to, serga liga, kuri turi tendenciją kisti ir galbūt ūmėti, galimybių užtikrinti vaiko interesus, saugios aplinkos vaikui sukūrimą.
48. Dėl kasacinio skundo argumentų, susijusių su išvadą teikiančios institucijos – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktos išvados vertinimu, teisėjų kolegija nusprendžia, kad ją teismai įvertino kartu su visais byloje surinktais įrodymais ir taip elgdamiesi nepažeidė proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodymų vertinimą, reikalavimų (CPK 185 straipsnis). Atsakovė kasaciniame skunde kaip kasacijos pagrindą nenurodo apeliacinės instancijos teismo nutartį, jos motyvuojamąją dalį reglamentuojančių proceso teisės normų pažeidimo, todėl teisėjų kolegija skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties (ne) tinkamą motyvavimo klausimu nepasisako.
49. Vertindama atsakovės kasacinio skundo argumentą, kad apeliacinės instancijos teismai, keisdami vaiko įprastą gyvenamąją vietą, nesėmė priemonių jo nuomonei išlaikyti ir taip netinkamai taikė CK 3.177 straipsnį, pažeidė CPK 380 straipsnį, nes, anot atsakovės, nors bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu sūnus A. negalėjo suformuluoti savo nuomonės, tačiau nagrinėjant bylą apeliacine tvarka jam jau ėjo šešti metai ir jo komunikavimo gebėjimai buvo labai pagerėję, teisėjų kolegija pažymi, kad, kaip nustatyta byloje, ją nagrinėjant pirmosios instancijos teisme šalių sūnus A. negebėjo išreikšti savo nuomonės ir dėl šios priežasties nebuvo teismo išklaustas. Atsakovė, skųsdama pirmosios instancijos teismo sprendimą, apeliaciniame skunde nenurodė jokių duomenų apie tai, kad sūnaus komunikavimo gebėjimai patobulėjo ir jis jau geba išreikšti savo nuomonę, nesuformulavo prašymo teismui išlaikyti jos sūnų. Tokių duomenų ir prašymo atsakovė apeliacinės instancijos teismui nepateikė ir vėliau, po apeliacinio skundo pateikimo, nors, kaip matyti iš bylos duomenų, teikė apeliacinės instancijos teismui prašymą dėl naujų atitinkamų įrodymų priėmimo. Atkreiptinas dėmesys ir į laiko veiksnį, t. y. kad pirmosios instancijos teismo sprendimas nagrinėjamoje byloje priimtas 2021 m. vasario 17 d., o apeliacinės instancijos teismo nutartis – 2021 m. gegužės 11 d. Esant tokioms aplinkybėms teisėjų kolegija nepagrįstais pripažįsta kasacinio skundo argumentus, kad apeliacinės instancijos teismai pažeidė CK 3.177 straipsnį, CPK 380 straipsnį.
50. Kiti kasacinio skundo argumentai vertintini kaip neformuluojantys kasacijos pagrindą arba neturintys įtakos skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties teisėtumui ir vienodos teismų praktikos formavimui, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.
51. Teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu patikrinusi skundžiamą apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą, konstatuoja, kad pagrindo jį pakeisti ar naikinti kasacinio skundo argumentais nenustatyta (CPK 346 straipsnis, 359 straipsnio 3 dalis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

52. CPK 93 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismai priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal CPK 98 straipsnio 1, 2 dalis šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismai priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato padėjėjo, dalyvavusį nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas; dėl šių išlaidų atlyginimo priteisino šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu, šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio.
53. Netenkinus atsakovės kasacinio skundo, jos kasaciniame teisme patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos (CPK 93 straipsnio 1 dalis).
54. Bylą nagrinėjant kasaciniame teisme ieškovas patyrė 1504,43 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, pateikė jas patvirtinančius įrodymus, prašo priteisti jų atlyginimą iš atsakovės. Šių bylinėjimosi išlaidų dydis neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 1R-77 ir Lietuvos advokatūros advokatų tarybos pirmininko 2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 141 patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio nustatyto maksimalaus dydžio (7, 8, 14 punktai), todėl ieškovo prašymas tenkintinas (CPK 98 straipsnis).
55. Kasacinis teismai nepatyrė išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, todėl jų atlyginimo klausimas nekyla.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 11 d. nutartį palikti nepakeistą.
Priteisti ieškovi I. K. (a. k. (duomenys neskelbtini)) iš atsakovės R. D. (a. k. (duomenys neskelbtini)) 1504,43 Eur (vieną tūkstantį penkis šimtus keturis eurus 43 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balymienė

Antanas Simniškis

Donatas Šernas